

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

PRÁVNICKÁ FAKULTA

ÚSTAVNÉ ZÁKLADY ZÁKLADNÝCH PRÁV EÚ

Rigorózna práca

1bdcbbdd-334e-4cdd-a4df-ac6fc51549b3

Študijný program: Právo

Študijný odbor: 3.4.1. Právo

Pracovisko: Katedra ústavného práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Vedúci rigorózneho práce: Prof. JUDr. Mojmír Mamojka, CSc.

Stupeň kvalifikácie: Doktor práv, (JUDr.)

Banská Bystrica 2017

Mgr. Rebecca Hörömpöliová

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Vyhlasujem, že rigoróznú prácu som vypracovala samostatne a úplný zoznam použitej literatúry uvádzam v zozname použitej literatúry. Téma mojej rigoróznej práce sa nezhoduje so žiadnou mojou predchádzajúcou kvalifikačnou prácou.

.....
Mgr. Rebecca Hörömpöliová

Abstrakt

Mgr. Rebecca Hörömpöliová: Ústavné základy základných práv EÚ: rigorózna práca.
Univerzita Mateja Bela: Právnická fakulta: Katedra ústavného práva. Stupeň odbornej
kvalifikácie: doktor práv, „JUDr.“. Banská Bystrica. 2017. Počet strán: 63 s.

Rigorózna práca sa zaoberá základnými právami Európskej únie v procese ich vzniku a vývoja v podobe všeobecných právnych zásad Únie a členských štátov, ako ich kreovala judikatúra Súdneho dvora EÚ. Ďalej sa venuje občianstvu EÚ a zaoberá sa aj voľným pohybom osôb a následne vzťahom k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vrátane spornej otázke pristúpenia Únie k Dohovoru a vzťahu súdnych mechanizmov oboch organizácií tak, ako ich vníma Súdny dvor.

Kľúčové slová: Európska únia, Charta základných práv EÚ, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, základné práva, právo EÚ, Európsky súd pre ľudské práva, Súdny dvor Európskej únie

Abstract

Mgr. Rebecca Hörömpöliová: Constitutional foundations of fundamental rights of the EU: doctor of Law thesis. Matej Bel University: Faculty of Law: Department of Constitutional Law. Degree of qualifications: Doctor of Law, „JUDr.“ Banská Bystrica: 2017. Number of pages: 63 pp.

Rigorous work deals with the fundamental rights of the European Union in the process of their creation and development in the form of the general legal principles of the Union and of the Member States as established by the case law of the EU Court of Justice. It also deals with the citizenship of the EU and with the free movement of persons and, subsequently, with the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, including the question of the accession of the Union to the Convention and the relationship between the judicial mechanisms of the two organizations as perceived by the Court of Justice.

Key words: European Union, Charter of fundamental rights of the EU, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Fundamental Rights, EU Law, European Court of Human Rights, Court of Justice of the European Union

PREDHOVOR

Európska únia je medzinárodnou organizáciou, ktorá má silný „ľudsko-právny rozmer“. Medzi základnými stavebnými prvkami jej konštrukcie patrí významné miesto pojmom demokracia, ochrana ľudských práv, solidarita, nediskriminácia, humanita, mier, spolupráca, sloboda, bezpečnosť atď. Tieto všeobecné hodnoty deklarované v primárnom práve EÚ sú precizované v jednotlivých princípoch základných práv a ich hmotnoprávnym vymedzení.

Ľudské práva sú tiež ústredným prvkom zahraničnej politiky Európskej únie, najmä politického dialógu s tretími štátmi, najmä v podobe tzv. ľudskoprávných doložiek, obchodnej politiky, rozvojovej spolupráci a ostatných multilaterálnych fórach.

Základné práva EÚ sú v rámci tejto organizácie základným vodítkom jej právneho fungovania a majú ústavnú podobu. Táto ústavnosť základných práv Únie je špecifická a charakterizuje ju najmä osobitosť a nadradenosť práva EÚ, ako aj koncept občianstva, voľného pohybu a vzťah k Európskemu Dohovoru o ochrane ľudských práv.

Rigorózna práca je vystavaná najmä na judikatúre Súdneho dvora, ktorú predstavuje a analyzuje, a ktorú považujeme v tejto práci nielen za referenčné kritérium práva Únie a jej prameňov, ale aj za takmer jediný „autentický“ zdroj informácií.

Obsah

Úvod	8
1. Charakteristické znaky práva EÚ a vymedzenie základných práv Únie	14
2. Charta základných práv Európskej únie.....	19
3. Právo na pohyb a pobyt v kontexte občianstva Únie.....	27
4. Politické práva a občianstvo EÚ vo väzbe na uplatniteľnosť Charty základných práv EÚ	32
5. Základné práva Európskej únie versus Európsky dohovor o ľudských právach	40
5.1 Rada Európy a Európsky dohovor o ľudských právach	40
5.2 Právna povinnosť EÚ pristúpiť k Európskemu dohovoru o ľudských právach	45
Záver.....	56
Použitá literatúra a judikatúra	60

Úvod

Právo EÚ je jedinečný a samostatný právny poriadok, ktorého vlastnosti a princípy presahujú rámec bežnej úpravy a spravovania medzinárodnej organizácie. Existujú tu viaceré súvisiace s **ústavnou štruktúrou EÚ**, ktorá sa odráža v zásade prenesenia právomocí, ako aj v osobitnom a nezávislom inštitucionálnom rámci.

K tomu treba pripísať charakteristické znaky súvisiace so samotnou povahou práva Únie. Ako už Súdny dvor viackrát uviedol, právo EÚ sa najmä vyznačuje tým, že vychádza z autonómneho prameňa tvoreného **zakladajúcimi zmluvami (ZEÚ a ZFEÚ)**, svojou prednosťou pred právom členských štátov, ako aj priamym účinkom celého radu ustanovení uplatniteľných vo vzťahu k ich štátnym príslušníkom aj vo vzťahu k samotným členským štátom.

Ku charakteristickým znakom práva EÚ patria **znaky súvisiace s ústavnou štruktúrou Únie**, ktoré viedli k štruktúrovanému systému navzájom závislých zásad, pravidiel a právnych vzťahov, ktorými je viazaná samotná Únia a jej členské štáty, ako aj členské štáty navzájom, ktoré sú v súčasnosti zapojené, ako je pripomenuté v článku 1 druhom odseku ZEÚ, do „procesu utvárania čoraz užšieho spojenectva medzi národmi Európy“.

Takáto právna konštrukcia spočíva v základom predpoklade, že každý členský štát zdieľa so všetkými ostatnými členskými štátmi **určitý súbor spoločných hodnôt**, na ktorých je Únia založená, ako je spresnené v článku 2 ZEÚ, a uznáva, že ostatné členské štáty s ním tieto hodnoty zdieľajú. Tento predpoklad znamená a odôvodňuje existenciu vzájomnej dôvery členských štátov v uznanie týchto hodnôt, a tým aj v dodržiavanie práva Únie, ktoré tieto hodnoty uplatňuje.

V samotnom ťažisku tejto konštrukcie sa nachádzajú **základné práva**, tak ako ich uznáva Charta základných práv EÚ (ďalej aj „Charta“), ktorá podľa článku 6 ods. 1 ZEÚ má rovnakú právnu silu ako Zmluvy a rešpektovanie týchto práv je podmienkou legality aktov Únie, takže opatrenia nezlučiteľné s týmito právami sú v EÚ nepripustné.

Z autonómie, ktorú má právo EÚ vo vzťahu k právu členských štátov, aj vo vzťahu k medzinárodnému právu, však nevyhnutne vyplýva, že **výklad týchto základných práv sa musí zabezpečiť v rámci štruktúry a cieľov EÚ.**

V rámci tejto štruktúry EÚ musia dodržiavať Chartu nielen inštitúcie, orgány a iné subjekty Únie, ale tiež členské štáty pri vykonávaní práva EÚ.

Dosahovanie cieľov Únie, ktoré sú pripomenuté v článku 3 ZEÚ, je zakotvené v sérii **základných ustanovení**, ako sú ustanovenia najmä upravujúce voľný pohyb tovaru, služieb, kapitálu a osôb, občianstvo Únie, priestor slobody, bezpečnosti a práva, ako aj politiku hospodárskej súťaže. Tieto ustanovenia, ktoré sú súčasťou systému vlastného Únii, sú štruktúrované tak, aby prispievali v rámci konkrétnej oblasti a jej charakteristických znakov k uskutočňovaniu procesu integrácie, ktorý je hlavným zmyslom samotnej Únie.

Členským štátom EÚ tiež prislúcha, aby najmä na základe **zásady lojálnej spolupráce** zakotvenej v článku 4 ods. 3 prvom pododseku ZEÚ zabezpečili na svojich územiach uplatňovanie a dodržiavanie práva Únie. Podľa druhého pododseku toho istého odseku členské štáty prijímajú všetky opatrenia všeobecnej a osobitnej povahy, aby zabezpečili plnenie záväzkov vyplývajúcich zo zakladajúcich zmlúv (ďalej aj „Zmlúv“) alebo aktov inštitúcií Únie.

Na zachovanie charakteristických znakov a autonómie tohto právneho poriadku zaviedli Zmluvy **súdny systém** určený na zabezpečenie súdržného a jednotného výkladu práva EÚ. V tomto rámci vnútroštátnym súdom a Súdnemu dvoru prislúcha, aby zaručili plné uplatňovanie práva Únie vo všetkých členských štátoch a súdnu ochranu práv, ktoré pre jednotlivca vyplývajú z práva EÚ.

Konkrétne, základom celého takto koncipovaného súdneho systému je konanie o prejudiciálnej otázke upravené v článku 267 ZFEÚ, ktoré má za cieľ prostredníctvom nastoleného dialógu medzi súdmi, konkrétne medzi Súdnym dvorom a súdmi členských štátov zabezpečiť jednotný výklad práva Únie, čím umožňuje zabezpečiť jeho súdržnosť, plný účinok a autonómiu a nakoniec aj špecifický charakter práva vytvoreného Zmluvami. Konanie o prejudiciálnej otázke však už netvorí obsah tejto rigorózneho práce, na tomto

mieste ju uvádzame preto, že ústavnosť vyššie uvedených a v práci rozoberaných základných práv má aj súdnu ochranu, čo podporuje tézu o ústavnosti celého systému.

Ochrana ľudských práv a základných slobôd má v európskom priestore podstatne dlhšiu tradíciu, než akú má v slovenskom priestore. Adjektívum „európsky“ tu však označuje zároveň dva odlišné právne systémy

- právny poriadok Európskej únie (ďalej tiež EÚ alebo Únie, predtým Európskych spoločenstiev alebo „Spoločenstvá“ resp. „ES“) a

- právny poriadok vytvorený Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950 v znení neskorších Protokolov, niekedy nazývaný aj ako Európsky dohovor o ľudských právach (ďalej tiež „Dohovor“, „EDLP“).

Cieľom ani Charty základných práv EÚ a ani Dohovoru nie je totiž vytlačiť a nahradiť vnútroštátne (národné) záruky - ústavné, zákonodarné alebo jurisdikčné – základných práv. Európske normy tu v porovnaní s národnými normami predstavujú dodatočný a posledný korektív.

Inými slovami: ustanovenia Dohovoru, ktorý Európsky súd pre ľudské práva (ďalej tiež „ESLP“) kvalifikoval ako „ústavný inštrument európskeho verejného poriadku“, ustupujú pred vnútroštátnou normou, keď tá poskytuje viac ochrany, ale v opačnom prípade kompenzujú jej nepresnosti, medzery alebo nedostatky.

Ratifikovaním Dohovoru štáty vyjadrili svoj súhlas s určitým súborom hodnôt a spoločenským modelom a deklarovali sa ako členovia skupiny spojení „spoločným dedičstvom a spoločným ponímaním základných práv“. Národný verejný poriadok, hoci vyjadruje špecifické potreby každého štátu, nemôže spochybňovať túto príslušnosť, ale naopak, musí sa včleniť do rámca európskeho verejného poriadku ľudských práv, ktorého imanentnou súčasťou sú také demokratické hodnoty ako pluralizmus, tolerancia a otvorenosť ducha. V tomto zmysle sa štáty nemôžu rozhodovať len vzhľadom na svoj národný kontext, na svoju vlastnú kultúru, ale musia tiež sledovať zmeny, ku ktorým došlo a dochádza v rámci celku, do ktorého patria.

K uznaniu európskeho verejného poriadku ľudských práv však neprispieva len judikatúra štrasburského súdu, ale paralelne s ňou aj judikatúra Súdneho dvora EÚ (ďalej tiež „Súdny dvor“, alebo „ESD“) v rámci úniového (predtým komunitárneho) práva. Od

začiatku sedemdesiatych rokov poskytuje ESD v podobe všeobecných právnych zásad práva EÚ progresívne záruky základným právam. Následne Maastrichtská zmluva proklamovala pripútanie sa Európskej únii k nim a Amsterdamská zmluva potvrdila rozšírenie právomoci ESD v oblasti základných práv.

V tomto trende ide aj schválenie Charty základných práv Európskej únie v Nice v decembri roku 2000. Hoci EÚ sa dovoľáva rovnakých hodnôt ako Dohovor, sleduje hlavne ekonomické ciele, teda osobitné ciele odlišnej povahy, než sú ciele Rady Európy ako medzinárodnej organizácie s politickými predpokladmi, v rámci ktorej bol Dohovor podpísaný. **Vplyv oboch súdov na ochranu základných práv v európskom priestore nie je preto identický.** Zmeny, ktorými v poslednom období oba tieto právne systémy prechádzajú, no najmä čoraz väčšia interferencia, ktorá sa medzi nimi vytvára, zvyšujú nebezpečenstvo rozporov. Dohovor pritom zostáva v Európe hlavným zdrojom zabezpečenia základných práv, pretože v porovnaní s úniovým právom má tú zvláštnosť, že jeho jediný cieľ spočíva práve v tomto zabezpečení.¹

Ochrana základných práv v rámci Európskej únie bola dlho vedľajšou a marginálnou otázkou nielen preto, že zakladajúce zmluvy Európskych spoločenstiev z rokov 1951 – 1957 neobsahujú katalóg základných práv ani žiadnu výslovnú zmienku o požiadavke rešpektovať základné práva, ale aj preto, že sa nepredpokladalo, že by výkon kompetencií prenesených na inštitúcie Spoločenstiev – v tom čase, ktorých hlavným (ekonomickým) cieľom bolo vytvorenie spoločného európskeho trhu, mohol viesť k ich porušovaniu či neuznaniu. Výkon týchto kompetencií bol však od samého začiatku spôsobilý zasiahnuť do niektorých základných práv a slobôd, a to nielen do tých, ktoré majú ekonomický obsah alebo účel (napr. sloboda podnikania, vlastnícke právo, zmluvná sloboda), ale aj do niektorých ďalších práv politickej a občianskej povahy, ktoré garantujú jednotlivcom ústavy členských štátov.²

¹ Butašová, A. – Šváby, D.: Ochrana ľudských práv a základných slobôd v európskom priestore. In: ČORBA, J. (ed.): Európske právo na Slovensku. Právny rozmer členstva Slovenskej republiky v Európskej únii. Bratislava: Kalligram, 2002.

² Butašová, A. – Šváby, D.: Ochrana ľudských práv a základných slobôd v európskom priestore. In: ČORBA, J. (ed.): Európske právo na Slovensku. Právny rozmer členstva Slovenskej republiky v Európskej únii. Bratislava: Kalligram, 2002.

S týmto názorom sa stotožňuje aj právna veda, tzn. že pôvodné zakladajúce zmluvy Európskych spoločenstiev neobsahovali zmienku o ľudských právach, pretože ich autori sa domnievali, že čisto ekonomické ciele založenia Spoločenstiev sa nemohli dostať do konfliktu s ľudskými právami. Opak bol však pravdou a prax Súdneho dvora už počas prvých rokov existencie Spoločenstiev ukázala, že základné práva možno aplikovať na akúkoľvek činnosť orgánov verejnej moci aj v oblasti ekonomických vzťahov.

Spočiatku bol Súdny dvor k otázkam ľudských práv zdržanlivý a konštatoval, že nie je oprávnený rozhodovať o súlade komunitárnych právnych aktov s vnútroštátnym právom, pretože otázky ochrany ľudských práv nepatria do právomoci Spoločenstva (teraz Únie), ale členských štátov. Tento počiatočný deficit ochrany ľudských práv na komunitárnej úrovni vytvoril paradoxnú situáciu: pri výkone svojich právomocí museli členské štáty pôvodne dodržiavať základné práva zaručené vnútroštátnymi ústavami, zatiaľ čo po presune niektorých právomocí na Európske spoločenstvá sa tieto stali „nekontrolovateľné“ z pohľadu dodržiavania základných práv.

Tento postup čoskoro vyvolal oprávnený odpor ústavných súdov niektorých členských štátov, ktoré odmietli uznať prednosť únievého právneho poriadku pred vnútroštátnym právom z dôvodu nedostatočnej ochrany základných práv na komunitárnej úrovni.³ Ako prvý tak urobil nemecký ústavný súd v známom rozhodnutí Solange I (18.10. 1967, BVerfGE 22, s. 293 a 29. 3. 1974, BVerfGE 37, s. 271) a nasledoval ho i taliansky ústavný súd (Frontini a Pozzani, 27. 12. 1973). Preto bol Súdny dvor nútený prehodnotiť svoje stanovisko a uznal ľudské práva uznať za súčasť všeobecných zásad vtedajšieho komunitárneho práva.⁴

Následne na to musel zo svojej predchádzajúcej negatívnej pozície ustúpiť aj nemecký ústavný súd, ktorý v prípade Solange II konštatoval, že v budúcnosti nespochybní prednosť únievého práva, pokiaľ bude na komunitárnej úrovni dostatočným spôsobom zaručená ochrana základných práv. Dokonca uviedol, že akúkoľvek sťažnosť podanú z dôvodu porušenia základných práv Spoločenstvom pripustí jedine vtedy, ak sa preukáže, že všeobecná úroveň ochrany ľudských práv v Spoločenstve klesla v porovnaní s úrovňou dosiahnutou v období vydania rozhodnutia Solange II (22.10.1986, BVerfGE s. 339).

³ Pozri Siman, M. – Slašťan, M.: Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou). Bratislava: EUROIURIS – Európske právne centrum, 2012, s. 256.

⁴ Stauder, 29/69, 12. 11. 1969, Zb. s. 419, bod 7; Nold, 4/73, 14.5.1974, Zb. s. 491, bod 13; Hauer, 44/79, 13.12.1979, Zb. s. 3727, bod 15.

Neskôr bola prostredníctvom Maastrichtskej zmluvy potreba ochrany základných práv po prvýkrát premietnutá aj do primárneho práva Únie, konkrétne do článku 6 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii⁵¹⁷. V ďalšej judikatúre už Súdny dvor nebol nútený odvodzovať svoju právomoc v oblasti ľudských práv iba z ustanovení Zmluvy o založení ES týkajúcich sa napríklad zákazu diskriminácie alebo vnútorného trhu, začal ju odvodzovať aj zo spomínaného článku 6 Zmluvy o EÚ. V súčasnosti došlo k ďalšiemu posunu ochrany základných práv v Únii, pretože Lisabonská zmluva zaradila základné práva prostredníctvom Charty základných práv Európskej únie do primárneho práva, čím vyriešila doterajší sporný status Charty.⁵

⁵ Pozri Siman, M. – Slašťan, M.: Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou). Bratislava: EUROIURIS – Európske právne centrum, 2012, s. 256 – 257.

1. Charakteristické znaky práva EÚ a vymedzenie základných práv Únie

Možno uviesť, že súlade s článkom 6 ods. 3 ZEÚ predstavujú **základné práva, tak ako sú zaručené EDLP, všeobecné zásady práva Únie.**

Bez pristúpenia Únie k EDLP však Dohovor netvorí právny nástroj formálne začlenený do právneho poriadku Únie.⁶ Problematickými otázkami pristúpenia EÚ k Dohovoru sa budeme zaoberať v osobitnej kapitole tejto rigoróznej práce. V dôsledku pristúpenia by EDLP, rovnako ako každá iná medzinárodná dohoda uzatvorená Úniou, zaväzoval na základe článku 216 ods. 2 ZFEÚ inštitúcie Únie a členské štáty, a stal by sa tak neoddeliteľnou súčasťou práva Únie.

Za všeobecné únieové právne zásady možno považovať **súbor záruk**, ktoré vychádzajú zo samotnej podstaty právneho poriadku Únie vo forme princípov, ktorých dodržiavanie je jedným z charakteristických znakov právneho systému vytvoreného podľa modelu právneho štátu. **Zakladajúce zmluvy výslovne odkazujú na všeobecné právne zásady, iba pokiaľ ide o základné práva**, ktoré sa považujú za „všeobecné zásady práva Únie“, ako sme uviedli vyššie, a pokiaľ ide o mimozmluvnú zodpovednosť Únie, ktorá je povinná napraviť škody spôsobené jej orgánmi alebo pracovníkmi pri výkone ich funkcií v súlade so „zásadami spoločnými pre právne poriadky členských štátov“ (pozri čl. 340 ods. 2 ZFEÚ).

Pri vytváraní a formulácii všeobecných zásad únieového práva vychádzali sudy Únie predovšetkým zo samotnej povahy Únie prihliadajúc na znenie, zmysel a ciele únieového právneho poriadku. Z vnútroštátnych právnych systémov, prípadne z medzinárodného práva čerpali len vtedy, ak to neohrozovalo autonómiu únieového právneho poriadku

Nakoniec z ustálenej judikatúry vyplýva, že nemožno pripustiť, aby pravidlá **vnútroštátneho práva, hoci sú ústavnej povahy, ohrozovali jednotu a účinnosť práva**

⁶ Pozri v tomto zmysle rozsudky Kamberaj, C-571/10, EU:C:2012:233, bod 60, a Åkerberg Fransson, EU:C:2013:105, bod 44.

Únie.⁷ Súdny dvor už rozhodol, že uvedené zásady sa uplatňujú vo vzťahoch medzi ústavným súdom a akýmkoľvek iným vnútroštátnym súdom.⁸

Podľa čl. 3 Charty: „Žiadne ustanovenie tejto charty sa nesmie vykladať tak, že obmedzuje alebo poškodzuje ľudské práva a základné slobody uznané v rámci príslušného rozsahu ich pôsobnosti právom Únie, medzinárodným právom a medzinárodnými zmluvami, ktorých zmluvnou stranou je Európska únia alebo všetky členské štáty, a najmä EDĽP, ako aj ústavami členských štátov.“

V tejto súvislosti pripadá do úvahy predovšetkým výklad, podľa ktorého článok 53 Charty všeobecne umožňuje členskému štátu uplatňovať štandard ochrany základných práv zaručených jeho ústavou, ak je tento štandard vyšší než štandard ochrany vyplývajúci z Charty, a prípadne ho uprednostniť pred uplatnením ustanovení práva Únie.

Takýto výklad konkrétne umožňuje členskému štátu podriaďovať napríklad výkon európskeho zatykača (ako v kauze Melloni rozoberanej nižšie) vydaného na účely výkonu rozsudku vydaného v neprítomnosti podmienkam, ktorých cieľom je zabrániť výkladu obmedzujúcemu alebo porušujúcemu základné práva priznané ústavou tohto štátu, hoci článok 4a ods. 1 rámcového rozhodnutia 2002/584 uplatnenie takých podmienok nedovoľuje.

Podľa Súdneho dvora by však uvedený výklad článku 53 Charty narúšal zásadu prednosti práva Únie, pretože by umožňoval členskému štátu vytvárať prekážky uplatnenia aktov práva Únie, ktoré sú v úplnom súlade s Chartou, ak by nerešpektovali základné práva zaručené ústavou tohto štátu.

Z ustálenej judikatúry totiž vyplýva, že podľa zásady prednosti práva Únie, ktorá predstavuje základný znak právneho poriadku Únie,⁹ **dovoľovanie sa ustanovení vnútroštátneho práva, hoci aj ústavnej povahy, členským štátom nemôže ovplyvniť účinok práva Únie na území tohto štátu.**¹⁰

⁷ Rozsudky zo 17. decembra 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, Zb. s. 1125, bod 3, a z 8. septembra 2010, Winner Wetten, C-409/06, Zb. s. I-8015, bod 61.

⁸ Rozsudok z 22. júna 2010, Melki a Abdeli, C-188/10 a C-189/10, Zb. s. I-5667, body 41 až 45.

⁹ Pozri stanoviská 1/91 zo 14. decembra 1991, Zb. s. I-6079, bod 21, a 1/09 z 8. marca 2011, Zb. s. I-1137, bod 65.

¹⁰ Pozri v tomto zmysle najmä rozsudky zo 17. decembra 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, Zb. s. 1125, bod 3, a z 8. septembra 2010, Winner Wetten, C-409/06, Zb. s. I-8015, bod 61.

Isteže, článok 53 Charty potvrdzuje, že ak si akt práva Únie vyžaduje vnútroštátne vykonávacie opatrenia, vnútroštátne orgány môžu uplatniť vnútroštátne štandardy ochrany základných práv, pokiaľ toto uplatnenie neohrozí úroveň ochrany vyplývajúcu z Charty, ako ju vykladá Súdny dvor, ani prednosť, jednotnosť a účinnosť práva Únie. Avšak článok 4a ods. 1 rámcového rozhodnutia 2002/584 nepriznáva členským štátom možnosť odmietnuť vykonať európsky zatykač, ak sa na dotknutú osobu vzťahuje niektorý z prípadov uvedených v danom ustanovení. Navyše treba pripomenúť, že za prijatím rámcového rozhodnutia 2009/299, ktorým bolo doplnené uvedené ustanovenie do rámcového rozhodnutia 2002/584, je snaha odstrániť ťažkosti vo vzájomnom uznávaní rozhodnutí vydaných v neprítomnosti dotknutej osoby na konaní, ktoré vyplývajú z toho, že medzi členskými štátmi existujú rozdiely v ochrane základných práv. Na tento účel sa v danom rámcovom rozhodnutí pristúpilo k harmonizácii podmienok výkonu európskeho zatykača v prípade odsúdenia v neprítomnosti, čo odzrkadľuje konsenzus, ku ktorému spolu dospeli členské štáty, pokiaľ ide o rozsah pôsobnosti, aký treba dať v zmysle práva Únie procesným právam priznaným osobám odsúdeným v neprítomnosti, na ktoré bol vydaný európsky zatykač.

V dôsledku toho, ak by sa členskému štátu umožnilo dovolávať sa článku 53 Charty s cieľom podriaďiť odovzdanie osoby odsúdenej v neprítomnosti podmienke, ktorá nie je stanovená v rámcovom rozhodnutí 2009/299, že odsudzujúci rozsudok je možné preskúmať v štáte, ktorý vydal zatykač, aby sa predišlo porušeniu práva na spravodlivý proces a práva na obhajobu uznaných ústavou vykonávajúceho členského štátu, viedlo by to – spochybňujúc jednotnosť štandardu ochrany základných práv stanovenú týmto rámcovým rozhodnutím – k narušeniu zásad vzájomnej dôvery a uznávania, ktoré sa toto rámcové rozhodnutie snaží ustanoviť, a v dôsledku toho k ohrozeniu jeho účinnosti. So zreteľom na tieto úvahy sa článok 53 Charty má vykladať v tom zmysle, že neumožňuje členskému štátu podriaďiť odovzdanie osoby odsúdenej v neprítomnosti podmienke možnosti preskúmania odsudzujúceho rozsudku v štáte, ktorý vydal zatykač, aby sa predišlo porušeniu práva na spravodlivý proces a práva na obhajobu zaručených jeho ústavou.

Ak by sme teda mali zhrnúť rozsudok Melloni, C-399/11, Súdny dvor uviedol, že článok 53 Charty základných práv neumožňuje členskému štátu podriaďiť odovzdanie osoby odsúdenej v neprítomnosti podmienke možnosti preskúmania odsudzujúceho rozsudku v žiadajúcom štáte, aby sa predišlo obmedzeniu alebo porušeniu práva na spravodlivý proces a práva na obhajobu zaručeného jeho ústavou. Platí síce, že uvedený

článok 53 Charty potvrdzuje, že ak si akt práva Únie vyžaduje vnútroštátne vykonávacie opatrenia, vnútroštátne orgány a súdy môžu uplatniť vnútroštátne štandardy ochrany základných práv, pokiaľ toto uplatnenie neohrozí úroveň ochrany vyplývajúcu z Charty základných práv, **ani prednosť, jednotnosť a účinnosť práva Únie**. V tomto rámcovom rozhodnutí sa však pristúpilo k harmonizácii podmienok výkonu európskeho zatykača v prípade odsúdenia v neprítomnosti. V dôsledku toho, ak by sa členskému štátu umožnilo dovoľávať sa článku 53 Charty základných práv s cieľom podmieniť odovzdanie osoby podmienke, ktorá nie je stanovená v rámcovom rozhodnutí, viedlo by to, spochybňujúc jednotnosť štandardu ochrany základných práv stanovenú týmto rámcovým rozhodnutím, k narušeniu zásad vzájomnej dôvery a uznávania, ktoré sa toto rámcové rozhodnutie snaží ustanoviť, a v dôsledku toho k ohrozeniu jeho účinnosti.

Súdny dvor v priebehu desiatok rokov vytvoril vo svojej judikatúre zoznam ľudských práv, ktoré musia pri svojej činnosti dodržiavať nielen inštitúcie Únie, ale aj členské štáty, pokiaľ konajú v rámci pôsobnosti únieového práva. Všetky akty a opatrenia inštitúcií Únie (sekundárne únieové právo) musia byť v súlade s ľudskými právami a základnými slobodami uznanými a zaručenými judikatúrou Súdneho dvora, ktoré tvoria neoddeliteľnú súčasť všeobecných zásad práva Únie, pričom platí zásada, že Súdny dvor posudzuje platnosť aktov inštitúcií Únie iba na základe samotného únieového práva.¹¹

Zásada prednosti únieového práva a jeho jednotnej aplikácie nepripúšťajú, aby platnosť aktov inštitúcií Únie bola posudzovaná podľa pravidiel vnútroštátneho práva, aj keby išlo o ústavné normy a preto Súdny dvor odmieta rozhodovať o súlade únieových predpisov so základnými právami obsiahnutými v ústavách jednotlivých členských štátov.¹²

Ani v prejudiciálnom konaní o platnosti aktu inštitúcie neberie Súdny dvor do úvahy osobitnú právnu úpravu ľudských práv v tom členskom štáte, ktorého súdny orgán prejudiciálnu otázku podal, pretože by sa tým narušila jednota a účinky únieového práva.¹³

¹¹ Siman, M. – Slašťan, M.: Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou). Bratislava: EUROIURIS – Európske právne centrum, 2012, s. 265.

¹² Comptoir de Vente de Charbon, 36 až 38/59, 15.7.1960, Zb. s. 857, 887; Stork, 1/58, 4.2.1959, Zb. s. 43, bod 4.

¹³ Hauer, 44/79, 13.12.1979, Zb. s. 3727, bod 14.

Ak akt inštitúcie Únie v takomto prípade porušuje základné práva zakotvené v ústave členského štátu, nemá to vplyv na jeho platnosť a účinky na území tohto štátu¹⁴, pokiaľ tým nie je porušené základné právo vyplývajúce zo spoločných ústavných tradícií členských štátov.

Členské štáty sú povinné dodržiavať únieové základné práva podobne ako ostatné únieové zásady vo všetkých oblastiach pôsobnosti práva Únie, napríklad pri preberaní smerníc alebo prijímaní iných vnútroštátnych aktov na základe práva Únie.

Členské štáty sú rovnako v súlade s požiadavkou jednotnej aplikácie únieového práva povinné v čo najväčšej možnej miere aplikovať a vykonávať únieovú právnu úpravu za podmienok dodržiavania základných práv zakotvených v právnom poriadku Únie, a to bez ohľadu na rozsah voľnej úvahy, ktorou členské štáty disponujú pri vydávaní vnútroštátnych vykonávacích predpisov.¹⁵

Súdny dvor nemôže v prejudiciálnom konaní podávať výklad práva Únie potrebný na to, aby vnútroštátny súd mohol posúdiť súlad právnej úpravy členského štátu so základnými právami, ktoré vyplývajú z Dohovoru a ktorých dodržiavanie Súdny dvor zabezpečuje, pokiaľ táto právna úprava nepatrí do pôsobnosti únieového práva, resp. nebola prijatá na jeho základe.¹⁶ Naopak, pokiaľ takáto vnútroštátna právna úprava spadá do pôsobnosti únieového práva, má Súdny dvor implicitnú právomoc ako aj povinnosť podať taký výklad, ktorý vnútroštátnemu súdu umožní posúdiť súlad napadnutej vnútroštátnej úpravy so základnými právami. Mnohokrát je však veľmi ťažké určiť hranicu, kedy predmet sporu a zistený skutkový stav spadajú do únieového rámca a kedy ide o čisto vnútroštátny spor bez únieového prvku.

¹⁴ Dow Chemical Ibérica, 97 až 99/87, 17.10.1989, Zb. s. 3165, bod 38; Keller, 234/85, 8.10.1986, Zb. s. 2897.

¹⁵ Karlsson, C-292/97, 13.4.2000, Zb. s. I-2737, body 35 a 37; Bostock, C-2/92, 24.3.1994, Zb. s. I-955, bod 16.

¹⁶ Kremzow, C-299/95, 29.5.1997, Zb. s. I-2629, bod 15; Perfili, C-177/94, 1.2.1996, Zb. s. I-161, bod 20; Demirel, 12/86, 30.9.1987, Zb. s. 3719, bod 28; Cinétheque, 60 a 61/84, 11.7.1975, Zb. s. 2605, bod 26; pozri tiež slovenský prípad Koval'ský, C-302/06, Uz. 5.1.2007, Ú. v. EÚ C 82, 14.4.2007, s. 11; návrh na začatie prejudiciálneho konania, Ú. v. EÚ C 249, 14.10.2006, s. 2

2. Charta základných práv Európskej únie

Pôvodne s rozširovaním komunitárnych právomocí vstupovali Spoločenstvá do čoraz širších a intenzívnejších právnych vzťahov s jednotlivcom. Zároveň sa však ukázalo, že jednotlivec má **na komunitárnej úrovni oproti národnej úrovni garantovanú nižšiu mieru ochrany základných práv**. Prispel k tomu v začiatkoch aj Súdny dvor, ktorý v mene absolútnej prednosti komunitárneho práva, a to aj pred národným ústavným právom členských štátov, systematicky odmietal podrobiť platnosť komunitárneho práva kontrole jeho súladu s ústavnými požiadavkami ochrany základných práv a tak ohroziť jeho jednotnú interpretáciu a aplikáciu.¹⁷

Súdny dvor však bol prezieravý a riziko zmierňoval tým, že zároveň deklaroval, najskôr v rozsudku Stauder z 12. novembra 1969, 29/69, potrebu „skúmať“, či neboli porušené nejaké právne záruky komunitárneho práva, lebo rešpektovanie základných práv patrí k všeobecným právnym zásadám, ktorých ochrana je úlohou Súdneho dvora v rámci ES.

Ochrana základných práv síce vychádza zo spoločných ústavných tradícií členských štátov, musí však byť zaistená v súlade so štruktúrou a cieľmi EÚ. Už sme uviedli že na tento pôvodne odmietavý postoj ESD k základným právam a všeobecným zásadám, ktoré obsahujú ústavy členských štátov, reagovali niektoré národné ústavné sudy (najmä taliansky a nemecký Spolkový ústavný súd) tak, že síce nepopierali zásadu prednosti komunitárneho práva, ale relativizovali jej dosah v oblasti základných práv.

Možnosť takýchto konfliktov vyvolala reakciu na rôznych úrovniach Spoločenstiev: najprv Európsky parlament nastolil otázku základných práv a ich záruk v rámci komunitárneho práva, potom Komisia pristúpila roku 1975 k úvahám o vypracovaní katalógu základných práv, o ktoré by sa mohol ESD opierať pri garantovaní ich dodržiavania všetkými orgánmi s normatívnou právomocou, a nastolená otázka napokon nezostala nepovšimnutá ani v rámci rozvíjajúcej sa politickej spolupráce inštitúcií Spoločenstiev. Bol to však najmä ESD, ktorý v nasledujúcom období vyvinul rozhodnú jurisdikciu na ochranu základných práv na úrovni komunitárneho práva a odvrátil tak hroziaci konflikt s národnými ústavnými súdmi.

¹⁷ Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, rozs. zo 17. decembra 1970.

Pri ochrane základných práv ako všeobecných zásad bol Súdny dvor povinný vychádzať najmä zo spoločných ústavných tradícií členských štátov a z medzinárodných dokumentov týkajúcich sa ochrany ľudských práv, na ktorých členské štáty spolupracovali alebo ku ktorým pristúpili, najmä z Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.¹⁸

Originálnosť systému garancií a právnej ochrany základných práv a slobôd v rámci komunitárneho a neskôr únievého práva spočívala v tom, že vytvorenie tohto systému bolo výlučne dielom dynamickej a vývojaschopnej judikatúry Súdneho dvora, ktorý sa spočiatku nemohol opierať o písané právo. Písané právo, najmä primárne právo, zohralo úlohu následne zväčša len ako stabilizujúci faktor judikatúry. Zásadné tvrdenie ESD, že „rešpektovanie základných práv patrí k všeobecným právnym zásadám, ktorých ochrana je úlohou Súdneho dvora“, sa stalo od začiatku sedemdesiatych rokov východiskom pre rozvoj sudcovskej doktríny ochrany základných práv v tomto právnom systéme. Komunitárne právo teda začlenilo základné práva prostredníctvom všeobecných právnych zásad, ktoré sa v hierarchii právnych noriem komunitárneho práva zaraďujú na roveň primárneho práva, sekundárne právo preto musí byť s nimi v súlade.¹⁹

ESD tým preklenul normatívnu medzeru zakladajúcich zmlúv: dal im morálny rozmer, ktorý tieto zmluvy nemali. Vo veci Liselotte Hauer, 44/79 (rozsudok z 13. decembra 1979) ESD k uvedenému tvrdeniu dodal, že „pri zabezpečovaní ochrany týchto práv musí vychádzať zo spoločných ústavných tradícií členských štátov tak, aby v Spoločenstve nemohli byť prijaté opatrenia, ktoré sú nezlučiteľné so základnými právami chránenými ústavami týchto štátov; taktiež medzinárodné zmluvy o ochrane ľudských práv, na ktorých uzatvorení sa členské štáty podieľali alebo ku ktorým pristúpili, môžu poskytovať návody hodné nasledovania v rámci komunitárneho práva.

ESD teda pri konkretizovaní všeobecných právnych zásad obsahujúcich základné práva čerpal inšpiráciu z rozličných prameňov, ktoré mu umožnili potvrdiť efektívnosť

¹⁸ Pozri Siman, M. – Slašťan, M.: Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou). Bratislava: EUROIURIS – Európske právne centrum, 2012, s. 258.

¹⁹ Butašová, A. – Šváby, D.: Ochrana ľudských práv a základných slobôd v európskom priestore. In: ČORBA, J. (ed.): Európske právo na Slovensku. Právny rozmer členstva Slovenskej republiky v Európskej únii. Bratislava: Kalligram, 2002.

uplatňovania jeho právomoci ako strážcu práva Spoločenstiev a neskôr Únie. Popri písanom komunitárnom/úniiovom práve sú to predovšetkým dva hlavné pramene existujúce mimo neho: spoločné ústavné tradície členských štátov a medzinárodné zmluvy, najmä Európsky dohovor o ľudských právach, ktoré mali rozhodujúci vplyv na jurisdikčné konkretizovanie základných práv v práve EÚ.

Následný vývoj v EÚ koncom 90-tych rokov na úniovej úrovni, bol – od prijatia Maastrichtskej Zmluvy o EÚ – všeobecne charakterizovaný procesom demokratizácie a posilnením občianskeho rozmeru Únie (dokonca zakotvením inštitútu tzv. občianstva EÚ). Uvedené si tiež vyžiadalo aj reflexiu v oblasti ľudských práv a základných slobôd, a to vo vnútri samotnej Európskej únie.

V súčasnosti sa za základný prameň ochrany ľudských práv v Európskej únii považuje predovšetkým **Charta základných práv EÚ**.

Okrem toho sa Súdny dvor pri definovaní obsahu jednotlivých základných práv a slobôd odvoláva tiež na:

- i) spoločné ústavné tradície členských štátov a
- ii) EDLP, prípadne iné medzinárodné dokumenty o ľudských právach.

Hoci pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy Charta základných práv Európskej únie²⁰ ako medziinštitucionálna dohoda nebola právne záväzná, Súdny dvor odkazoval na jej ustanovenia čoraz častejšie vo svojej rozhodovacej praxi.²¹ V súčasnosti už článok 6 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii výslovne priznáva Charte rovnakú právnu silu, akú majú zakladajúce zmluvy.

Charta sa vzťahuje na činnosť inštitúcií a orgánov Únie, ale aj na činnosť členských štátov, pokiaľ vykonávajú právo Únie.²² To znamená, že v súlade s Chartou musia byť

²⁰ Charta základných práv Európskej únie zo 7. decembra 2000, zmenená 12. decembra 2007 v Štrasburgu.

²¹ Napr. Parlament p. Komisii, C-540/03, 27.6.2006, Zb. s. I-5769, bod 38; Pyres, T-256/01, 15.2.2005, Zb. VS s. II-99, bod 66.

²² Pozri čl. 51 ods. 1 Charty.

všetky akty prijaté inštitúciami Únie, ale aj všetky akty prijaté členskými štátmi na základe práva Únie (napr. implementácia nariadení, transpozícia smerníc, atď.).²³

Ustanovenia Charty upravujúce základné práva, ktoré vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, je potrebné vykladať v súlade s týmito tradíciami.²⁴ Pri ochrane základných práv je potrebné vychádzať zo spoločných ústavných tradícií členských štátov a nemali by sa pripustiť opatrenia, ktoré sú v rozpore so základnými právami uznanými a zaručenými ústavami členských štátov Únie.

Pri správnom chápaní základnej ústavnej štruktúry komplexu tvoreného Úniou a štátmi, ktorý bol označený za európsky „Verfassungsverbund“, kontrola aktov orgánov verejnej moci členských štátov, pri ktorých bola uplatnená voľná úvaha, spravidla prináleží samotným členským štátom v kontexte ich vlastného ústavného poriadku a prijatých medzinárodných záväzkov. Toto pravidlo je však spojené s výnimkou, ktorá nadobudla nepopierateľný význam, konkrétne **v prípadoch, v ktorých vnútroštátne orgány verejnej moci uplatňujú európske právo**, tak ako je to v súčasnosti sformulované v Charte. Z toho vyplýva, že skutočnosť, že **Únia vzala na seba záruku základných práv pri výkone verejnej moci štátov**, sa v týchto prípadoch musí skúmať z hľadiska prenesenia v zmysle presunu pôvodnej zodpovednosti štátov na Úniu, pokiaľ ide o uvedenú záruku.

Je pravda, že obsah práva Únie sa časom mení a tieto zmeny nevyhnutne a oprávnene určia pôsobnosť tejto výnimky. Pokiaľ však má zmysel označovať Úniu z ústavného hľadiska pojmom „Verfassungsverbund“, zásada zo štrukturálneho hľadiska ako taká predstavuje výnimku z pravidla.

Základná, no neurčitá myšlienka, že **členské štáty podliehajú Charte, „ak vykonávajú právo Únie**,“ si vyžaduje doplňujúce úsilie o racionalizáciu zo strany ESD.

Tomuto vymedzeniu čelil Súdny dvor najskôr v rozsudku z 26. februára 2013, **Åkerberg Fransson, C-617/10**.

²³ Pozri Siman, M. – Slašťan, M.: Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou). Bratislava: EUROIURIS – Európske právne centrum, 2012, s. 250.

²⁴ Pozri čl. 52 ods. 4 Charty.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že právomoc Únie na prevzatie záruky základných práv v súvislosti s prejavmi výkonu verejnej moci členských štátov, keď vykonávajú právo Únie, musí byť odôvodnená osobitným záujmom Únie, aby tento výkon právomoci zodpovedal chápaniu základných práv zo strany Únie. Samotná okolnosť, že tento výkon má v konečnom dôsledku pôvod v práve Únie, ešte neodôvodňuje záver, že ide o situáciu „vykonávania“. Inak povedané, kategória „vykonávanie práva Únie“ ako základ výkonu kontroly základných práv z hľadiska činnosti vnútroštátnych orgánov verejnej moci si vyžaduje judikatúru, ktorá doplní a v konečnom dôsledku usmerní ustanovenie premenlivej povahy.

Z ustálenej judikatúry Súdneho dvora totiž v podstate vyplýva, že základné práva zaručené v právnom poriadku Únie sa uplatnia vo všetkých situáciách, ktoré upravuje právo Únie, avšak nie mimo týchto situácií. V rámci toho už Súdny dvor pripomenul, že z hľadiska Charty nemôže posúdiť vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá nespadá do rámca práva Únie.

Naopak, pokiaľ takáto právna úprava spadá do pôsobnosti tohto práva, Súdny dvor, ktorý rozhoduje o prejudiciálnej otázke, musí poskytnúť všetky výkladové prvky, ktoré sú nevyhnutné na to, aby vnútroštátny súd posúdil súlad tejto právnej úpravy so základnými právami, ktorých dodržovanie zabezpečuje.²⁵

Toto vymedzenie rozsahu pôsobnosti základných práv Únie má oporu vo vysvetleniach k článku 51 Charty, ktoré sa v súlade s článkom 6 ods. 1 tretím pododsekom ZEÚ a článkom 52 ods. 7 Charty musia zohľadniť pri jej výklade.²⁶ Podľa uvedených vysvetlení „povinnosť rešpektovať základné práva vymedzené v rámci Únie je pre členské štáty záväzná výlučne vtedy, ak konajú v rámci rozsahu pôsobnosti práva Únie“.

Keďže teda základné práva zaručené Chartou musia byť dodržané v prípade, ak vnútroštátna právna úprava patrí do pôsobnosti práva Únie, nemôže nastať prípad, ktorý by

²⁵ V tomto zmysle najmä rozsudky z 18. júna 1991, ERT, C-260/89, Zb. s. I-2925, bod 42; z 29. mája 1997, Kremzow, C-299/95, Zb. s. I-2629, bod 15; z 18. decembra 1997, Annibaldi, C-309/96, Zb. s. I-7493, bod 13; z 22. októbra 2002, Roquette Frères, C-94/00, Zb. s. I-9011, bod 25; z 18. decembra 2008, Sopropé, C-349/07, Zb. s. I-10369, bod 34; z 15. novembra 2011, Dereci a i., C-256/11, Zb. s. I-11315, bod 72, ako aj zo 7. júna 2012, Vinkov, C-27/11, bod 58.

²⁶ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 22. decembra 2010, DEB, C-279/09, Zb. s. I-13849, bod 32.

spadal pod právo Únie a neuplatnili by sa uvedené základné práva. **Z uplatniteľnosti práva Únie vyplýva uplatniteľnosť základných práv zaručených Chartou.**

Pokiaľ naopak právna situácia nespadá do pôsobnosti práva Únie, Súdny dvor nemá právomoc o nej rozhodnúť a prípadne uvádzané ustanovenia Charty nemôžu samy osebe túto právomoc založiť.²⁷

Tieto úvahy zodpovedajú úvahám, z ktorých vychádza článok 6 ods. 1 ZEÚ, podľa ktorého ustanovenia Charty žiadnym spôsobom nerozširujú právomoci Únie, ktoré sú vymedzené v Zmluvách. Rovnako Charta podľa svojho článku 51 ods. 2 nerozširuje rozsah pôsobnosti práva Únie nad rámec právomocí Únie, ani nezakladá žiadnu novú právomoc, ani úlohu pre Úniu a ani nemení právomoci a úlohy vymedzené v Zmluvách.

Súdny dvor sa vďaka odlišným úpravám členských štátov ocitá často pred problémom jednotnej definície konkrétnych základných práv vyplývajúcich z ústavných tradícií štátov. Z dôvodu opatrnosti preto Súdny dvor uprednostňuje extenzívny výklad, aby sa vyhol pripusteniu akéhokoľvek opatrenia na úrovni Únie, ktoré by sa mohlo dostať do rozporu so základnými právami na vnútroštátnej úrovni. Ak teda konkrétne základné právo poznajú len niektoré ústavy členských štátov, Súdny dvor môže odmietnuť uznať jeho existenciu na úniovej úrovni.²⁸

Počas najmä rokov 2012 - 2017 Súdny dvor vyložil a uplatnil Chartu základných práv v množstve rozhodnutí. V rozsudku *Association de médiation sociale*, C-176/12, vyhlásenom 15. januára 2014 sa veľká komora Súdneho dvora vyjadrila k nemožnosti dovolávať sa článku 27 Charty základných práv Európskej únie, ako aj smernice 2002/14 o informovaní a poradách so zamestnancami, v rámci sporu medzi jednotlivcami.

Išlo o spor pred francúzskym Cour de cassation medzi zamestnávateľom *Association de médiation sociale* (AMS) na jednej strane a *Union locale des syndicats CGT*, ako aj osobou označenou za zástupcu odborovej organizácie vytvorenej v rámci AMS na druhej strane. Toto združenie sa rozhodlo neuskutočniť voľbu zástupcu zamestnancov, keďže sa

²⁷ Pozri v tomto zmysle uznesenie z 12. júla 2012, *Curra a i.*, C-466/11, bod 26.

²⁸ Pozri *Siman, M. – Slašťan, M.: Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou)*. Bratislava: EUROIURIS – Európske právne centrum, 2012, s. 261.

domnievalo, že v zmysle francúzskeho zákonníka práce zamestnanci, s ktorými boli uzavreté zmluvy na zvyšovanie odbornej kvalifikácie musia byť vylúčení z výpočtu počtu zamestnancov na určenie zákonných prahových hodnôt na zriadenie orgánov zastupujúcich zamestnancov, a že v prípade AMS tak neboli dosiahnuté tieto prahové hodnoty.

Súdny dvor rozhodol, že článok 3 ods. 1 smernice 2002/14/ES sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnemu ustanoveniu, ktoré z uvedeného výpočtu prahových hodnôt vylučuje zamestnancov, s ktorými boli uzavreté podporované zmluvy. Spresnil však, že hoci toto ustanovenie spĺňa podmienky vyžadované na to, aby vyvolávalo priame účinky, **nemôže sa uplatniť v rámci sporu, v ktorom stoja proti sebe výhradne jednotlivci.**

Následne Súdny dvor rozhodol, že v spore medzi jednotlivcami s cieľom neuplatniť vnútroštátne ustanovenie, ktoré je v rozpore s právom Únie, sa nemožno dovolávať článku 27 Charty, samostatne ani v spojení s ustanoveniami smernice 2002/14/ES, ak je vnútroštátne ustanovenie, ktorým sa preberá táto smernica, nezlučiteľné s právom Únie. Súdny dvor uviedol, že na to, aby článok 27 Charty nadobudol úplný účinok, totiž musí byť spresnený ustanoveniami práva Únie alebo vnútroštátneho práva. Zákaz vylúčiť z výpočtu počtu zamestnancov určitú kategóriu pracovníkov uvedenú v smernici 2002/14 sa totiž nedá ako priamo uplatniteľná právna norma vyvodiť ani zo znenia článku 27 Charty, ani z vysvetlení k danému článku. Súdny dvor však uviedol, že účastník konania, ktorý bol poškodený nesúlados vnútroštátneho práva s právom Únie, sa môže odvolať na judikatúru vyvedenú z rozsudku z 19. novembra 1991, Francovich a i.²⁹, aby mu prípadne bola priznaná náhrada spôsobenej škody.

Dňa 10. júla 2014, v rozsudku Julian Hernández a i., C-198/13, mal Súdny dvor príležitosť spresniť pôsobnosť Charty základných práv v rámci návrhu na začatie prejudiciálneho konania týkajúceho sa výkladu jej článku 20, ako aj smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/94/ES z 22. Októbra 2008 o ochrane zamestnancov pri platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa. Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týkal vnútroštátnej právnej úpravy, podľa ktorej zamestnanec môže prostredníctvom zákonnej subrogácie požadovať za určitých podmienok priamo od tohto štátu vyplatenie miezd za

²⁹ Rozsudok Súdneho dvora z 19. novembra 1991, Francovich a Bonifaci/Taliansko, C-6/10 a C-9/90, EU:C:1991:42.

obdobie, v ktorom prebiehalo súdne konanie o neplatnosť skončenia pracovného pomeru, pokiaľ jeho zamestnávateľ tieto mzdy nevyplatil a nachádza sa v stave dočasnej platobnej neschopnosti. Súdny dvor preskúmal, či vnútroštátna právna úprava patrí do pôsobnosti smernice 2008/94 a či ju preto možno preskúmať so zreteľom na základné práva zaručené Chartou základných práv.

V tejto súvislosti zdôraznil, že na to, aby sa vnútroštátna právna úprava považovala za vykonávanie práva Únie v zmysle článku 51 Charty základných práv, musí existovať súvislosť medzi aktom práva Únie a dotknutým vnútroštátnym opatrením, ktorý presahuje podobnosť dotknutých oblastí alebo nepriame vplyvy jednej oblasti na inú. Samotná skutočnosť, že vnútroštátne opatrenie patrí do oblasti, v ktorej má Únia právomoc, nemôže toto opatrenie zahrnúť do rámca pôsobnosti práva Únie, a teda založiť uplatniteľnosť Charty základných práv. Preto na určenie, či vnútroštátna právna úprava predstavuje vykonávanie práva Únie, treba spomedzi iných kritérií preskúmať, **či je cieľom dotknutej vnútroštátnej právnej úpravy vykonávanie ustanovenia práva Únie**, aká je povaha tejto právnej úpravy a či táto právna úprava sleduje iné ciele než tie, ktoré zahŕňa právo Únie, hoci môže toto právo nepriamo ovplyvniť, a napokon aj to, či existuje osobitná právna úprava Únie v tejto oblasti alebo taká, ktorá by ju mohla ovplyvniť.

Pokiaľ ide o dotknutú vnútroštátnu právnu úpravu, Súdny dvor konštatoval, že sleduje iný cieľ než je zabezpečiť minimálnu ochranu zamestnancov v prípade platobnej neschopnosti zamestnávateľa, ktorý stanovuje smernica 2008/94, a že priznanie náhrady stanovenej vnútroštátnou právnou úpravou nemôže ovplyvniť ani obmedziť minimálnu ochranu stanovenú smernicou. Súdny dvor okrem iného uviedol, že článok 11 smernice, ktorý stanovuje, že táto smernica nemá vplyv na možnosť členských štátov uplatňovať alebo prijímať ustanovenia, ktoré sú pre zamestnancov výhodnejšie, nepriznáva členským štátom takúto možnosť, iba ju uznáva. Dotknutú vnútroštátnu právnu úpravu preto nemožno považovať za patriacu do rámca pôsobnosti smernice.

3. Právo na pohyb a pobyt v kontexte občianstva Únie

Článok 20 ods. 1 ZFEÚ priznáva každej osobe, ktorá má štátnu príslušnosť členského štátu, štatút občana Únie. Poslaním štatútu občana Únie je byť základným štatútom štátnych príslušníkov členských štátov, ktorý umožňuje tým štátnym príslušníkom, ktorí sa nachádzajú v rovnakej situácii, aby sa s nimi v oblasti vecnej pôsobnosti Zmluvy bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť a bez toho, aby boli dotknuté výnimky výslovne stanovené v tejto súvislosti, z právneho hľadiska zaobchádzalo rovnako.³⁰

Z tejto judikatúry vyplýva, že „každý občan Únie sa môže odvolávať na zákaz diskriminácie na základe štátnej príslušnosti zakotvený v článku 18 ZFEÚ v akejkoližvek situácii, ktorá patrí do oblasti vecnej pôsobnosti práva Únie. Tieto situácie **zahŕňajú výkon práva na slobodný pohyb a pobyt na území členských štátov** priznaného článkom 20 ods. 2 prvým pododsekom písm. a) ZFEÚ a článkom 21 ZFEÚ.

Súdny dvor EÚ ďalej dodal, že „v tejto súvislosti treba konštatovať, že článok 18 ods. 1 ZFEÚ zakazuje akúkoľvek diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti v rámci pôsobnosti zakladajúcich zmlúv bez toho, aby boli dotknuté ich osobitné ustanovenia. Článok 20 ods. 2 druhý pododsek ZFEÚ výslovne spresňuje, že práva, ktoré tento článok priznáva občanom Únie, sa uplatňujú v súlade s podmienkami a obmedzeniami vymedzenými v zmluvách a opatreniach prijatými na ich vykonanie.

Navyše podľa článku 21 ods. 1 ZFEÚ právo občanov Únie slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov tiež podlieha obmedzeniam a podmienkam stanoveným v zmluvách a v opatreniach prijatých na jej vykonanie.³¹

Rozsudok Singh a i. C-218/14, ktorý 16. júla 2015 vyhlásila veľká komora, sa týka podmienok zachovania práva štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občana Únie, na pobyt v prípade rozvodu. Spor vo veci samej sa týkal troch štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí po uzavretí manželstva s občiankami Únie

³⁰ Rozsudok Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458, bod 31; D’Hoop, C-224/98, EU:C:2002:432, bod 28, ako aj N., C-46/12, EU:C:2013:97, bod 27.

³¹ Rozsudok Brey, C-140/12, EU:C:2013:565, bod 46.

majúcimi pobyt a pracujúcimi v Írsku získali na základe článku 7 ods. 2 smernice 2004/38 právo na pobyt v tomto členskom štáte ako manželia sprevádzajúci alebo pripájajúci sa k občanovi Únie v hostiteľskom členskom štáte. Manželstvá trvali aspoň tri roky, z čoho aspoň jeden rok v hostiteľskom členskom štáte, avšak v každom prípade manželky napokon opustili írske územie pred podaním žiadostí o rozvod. Jadrom prejednávaneho návrhu na začatie prejudiciálneho konania je otázka, **či štátny príslušník tretej krajiny, ktorý ako manžel občianky Únie býva so svojou manželkou v členskom štáte Únie, ktorého táto občianka Únie nie je štátnou príslušníčkou, môže zostať v tomto štáte aj vtedy, ak občianka Únie odtiaľ natrvalo odišla a po svojom odchode sa so svojím manželom rozviedla.**

V tomto prípade treba spresniť, ktoré podmienky sa majú splniť na uplatnenie článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. a) smernice 2004/38 a predovšetkým, či manželský partner, občan Únie, štátneho príslušníka tretej krajiny musí bývať v hostiteľskom členskom štáte v súlade s článkom 7 ods. 1 tejto smernice až do dňa rozhodnutia o rozvode na to, aby tento štátny príslušník tretej krajiny mohol využiť článok 13 ods. 2 uvedenej smernice. Pokiaľ ide o **právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte štátnych príslušníkov tretích krajín**, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občana Únie, treba pripomenúť ustálenú judikáтуру Súdneho dvora, podľa ktorej práva, ktoré štátnym príslušníkom tretích krajín priznáva smernica 2004/38, nie sú samostatné práva týchto štátnych príslušníkov, ale **práva odvodené od vykonania slobody pohybu občanom Únie**. Účel a odôvodnenie týchto odvodených práv sú založené na konštatovaní, že odmietnuť priznanie takýchto práv by bolo spôsobilé obmedziť slobodu pohybu občana Únie tým, že ho toto odmietnutie odrádza od vykonávania svojich práv na vstup do hostiteľského členského štátu a pobyt v ňom.³² Zo smernice 2004/38 nevyplýva právo na vstup a pobyt v členskom štáte pre všetkých štátnych príslušníkov tretích krajín, ale len pre tých, ktorí sú v zmysle článku 2 bodu 2 tejto smernice „rodinnými príslušníkmi“ občana Únie, ktorý vykonal svoje právo na voľný pohyb a usadil sa v inom členskom štáte než v členskom štáte, ktorého je štátnym príslušníkom.³³ Navyše článok 3 ods. 1 smernice 2004/38 vyžaduje, aby rodinný príslušník občana Únie, ktorý sa pohybuje alebo sa

³² Pozri v tomto zmysle rozsudok O. a B., C-456/12, EU:C:2014:135, body 36 a 45.

³³ Rozsudok Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, bod 51.

zdržiava v inom členskom štáte, než je členský štát, ktorého je štátnym príslušníkom, ho sprevádzal alebo sa k nemu pripájal na to, aby bol oprávnenou osobou tejto smernice.³⁴

Článok 7 smernice 2004/38, ktorý sa týka práva na pobyt na viac ako tri mesiace, tiež vyžaduje, aby rodinní príslušníci občana Únie, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi žiadneho členského štátu, tohto občana buď „sprevádzali“, alebo „sa k nemu pripájali“ v hostiteľskom členskom štáte, ak v ňom majú mať právo na pobyt.³⁵

Z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že podmienku, podľa ktorej štátny príslušník tretej krajiny musí sprevádzať alebo sa pripájať k občanovi Únie, treba chápať tak, že nestanovuje povinnosť manželov žiť pod jednou strechou, ale povinnosť, aby obaja bývali v členskom štáte, v ktorom manželský partner, ktorý je občanom Únie, vykonáva svoje právo voľného pohybu.³⁶ Štátni príslušníci tretích krajín, ktorí sú rodinnými príslušníkmi občana Únie, sa môžu odvolávať na právo na pobyt stanovené smernicou 2004/38 iba v hostiteľskom členskom štáte, kde má tento občan bydlisko, a nie v inom členskom štáte.³⁷ Navyše článok 7 ods. 2 smernice 2004/38 priznáva rodinným príslušníkom občana Únie, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretej krajiny, sprevádzajúcim alebo sa pripájajúcim k občanovi Únie v hostiteľskom členskom štáte právo na pobyt v tomto členskom štáte počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace, ak takýto občan Únie spĺňa podmienky uvedené v článku 7 ods. 1 písm. a), b) alebo c) tejto smernice.

Nakoniec podľa článku 14 ods. 2 smernice 2004/38 sa právo rodinných príslušníkov občana Únie mať bydlisko na území hostiteľského členského štátu na základe článku 7 ods. 2 tejto smernice zachová iba za predpokladu, že spĺňajú podmienky uvedené v tomto ustanovení. Z toho vyplýva, že pokiaľ občan Únie odíde z hostiteľského členského štátu a usadí sa v inom členskom štáte alebo v tretej krajine, manželský partner tohto občana Únie, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, už nespĺňa podmienky pre priznanie práva na pobyt v hostiteľskom členskom štáte podľa článku 7 ods. 2 smernice 2004/38.

Ešte a navyše je možné preskúmať, či a za akých podmienok môže uvedený manželský partner – ktorý nie je občanom EÚ využiť právo na pobyt na základe článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. a) smernice 2004/38, pokiaľ po odchode občana Únie nasledoval rozvod. Podľa článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. a) smernice 2004/38 nevedie rozvod k strate práva na pobyt rodinných príslušníkov občana Únie, ktorí nie sú

³⁴ Rozsudok Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, bod 61.

³⁵ Rozsudok Metock a i., C-127/08, EU:C:2008:449, bod 86.

³⁶ Rozsudok Ogieriakhi, C-244/13, EU:C:2014:2068, bod 39.

³⁷ Rozsudok Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, body 63 a 64.

štátnymi príslušníkmi členského štátu, „ak manželstvo... trvalo aspoň tri roky pred začatím rozvodového konania..., vrátane jedného roku v hostiteľskom členskom štáte“. Toto ustanovenie sa tak zhoduje s cieľom uvedeným v odôvodnení 15 uvedenej smernice, ktorým je právne ochrániť rodinných príslušníkov v prípade úmrtia občana Únie, rozvodu, anulovania manželstva alebo ukončenia registrovaného partnerstva tým, že sa v tejto súvislosti prijímú opatrenia, aby sa zabezpečilo, že za takýchto okolností rodinní príslušníci, ktorí sa už zdržiavajú na území hostiteľského členského štátu, si zachovávajú svoje právo na pobyt výlučne na osobnom základe. Odkaz v uvedenom ustanovení na „hostiteľský členský štát“, ktorý je v článku 2 bodu 3 smernice 2004/38 definovaný iba odkazom na výkon práva voľného pohybu a pobytu občanov Únie na jednej strane a na „začatie rozvodového konania“ na druhej strane, nevyhnutne implikuje, že právo na pobyt manželského partnera občana Únie, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, sa môže na základe článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. a) smernice 2004/38 zachovať len vtedy, ak členský štát, v ktorom má tento príslušník bydlisko, je v deň začatia rozvodového konania „hostiteľským členským štátom“ v zmysle článku 2 bodu 3 smernice 2004/38. To však neplatí v prípade, keď pred začatím takého konania občan Únie odíde z členského štátu, v ktorom má jeho manželský partner bydlisko, aby sa usadil v inom členskom štáte alebo v tretej krajine. V takom prípade totiž odvodené právo na pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny založené na článku 7 ods. 2 smernice 2004/38 skončilo odchodom občana Únie a nemôže sa tak naďalej zachovať na základe článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. a) tejto smernice. Z toho vyplýva, že ak v deň začatia rozvodového konania mal štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je manželským partnerom občana Únie, právo na pobyt na základe článku 7 ods. 2 smernice 2004/38, toto právo ostáva na základe článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. a) tejto smernice zachované tak počas rozvodového konania, ako aj po rozvode, ak sú splnené podmienky stanovené v článku 13 ods. 2 druhého pododseku uvedenej smernice.

V troch konaniach vo veci samej však manželskí partneri, občania Únie, dotknutých štátnych príslušníkov tretích krajín odišli z hostiteľského členského štátu a usadili sa v inom členskom štáte predtým, ako sa začalo rozvodové konanie. Po odchode manželského partnera, ktorý je občanom Únie, manželský partner, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, už nespĺňa podmienky pre priznanie práva na pobyt v hostiteľskom členskom štáte podľa článku 7 ods. 2 smernice 2004/38.

Manželský partner, ktorý je občanom Únie, štátneho príslušníka tretej krajiny musí mať bydlisko v hostiteľskom členskom štáte v súlade s článkom 7 ods. 1 smernice 2004/38

až do dňa začatia rozvodového konania, aby sa tento štátny príslušník tretej krajiny mohol dovolávať zachovania svojho práva na pobyt v tomto členskom štáte na základe článku 13 ods. 2 tejto smernice.

To však neznamená, že na základe vnútroštátneho práva, ktoré môže poskytovať širšiu ochranu, štátny príslušník tretej krajiny za okolností, akými sú tie v konaniach vo veci samej, nemôže, ako je to v prejednávacom prípade, dostať povolenie k ďalšiemu pobytu v dotknutom členskom štáte.³⁸

³⁸ Rozsudok Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, bod 60.

4. Politické práva a občianstvo EÚ vo väzbe na uplatniteľnosť Charty základných práv EÚ

V nedávnom **rozsudku Delvigne C-650/13**, ktorý bol vyhlásený 6. októbra 2015 veľkou komorou Súdneho dvora, sa Súdny dvor zaoberal otázkou, či členský štát môže stanoviť všeobecné, neurčité a automatické **odňatie občianskych a politických práv**, ktoré sa vzťahuje aj na právo občanov Únie voliť vo voľbách do Európskeho parlamentu.

V čase, keď bol pán Delvigne právoplatne odsúdený, teda 30. marca 1988, bývalý francúzsky trestný zákonník stanovoval, že osoby odsúdené za trestný čin trvale strácajú volebné právo. Zákon z roku 1992 zrušil automatickú a časovo neobmedzenú povahu tohto vedľajšieho trestu, ale len pokiaľ ide o tresty uložené po nadobudnutí účinnosti nového zákonníka. Pán Delvigne napadol svoje vyčiarknutie z volebného zoznamu na súde prvého stupňa v Bordeaux, pričom sa domáhal podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania, lebo sa domnieval, že uplatnená vnútroštátna právna úprava vedie k diskriminačnému zaobchádzaniu, ktoré odporuje Charte základných práv EÚ, totiž že článok 49 Charty bráni ustanoveniu francúzskeho trestného zákona, ktoré vylučuje určitý spätný účinok miernejšieho trestného zákona, čím vzniká stav nerovnosti medzi osobami odsúdenými pred rokom 1994 a osobami, ktoré boli odsúdené neskôr.

V prejednávanom prípade došlo k novelizácii vnútroštátneho trestného práva, ktorú možno bezpochyby označiť za prípad *reformatio in mitius*, pričom však bola vylúčená možnosť, aby táto novelizácia ovplyvnila odsudzujúce rozsudky vyhlásené pred nadobudnutím účinnosti novej právnej úpravy.

Pojem „vykonávanie práva Únie“ v zmysle článku 51 Charty vyžaduje existenciu súvisu určitého stupňa, presahujúceho podobnosť dotknutých oblastí alebo nepriame vplyvy jednej z oblastí na inú³⁹. Súdny dvor tiež zdôraznil, že „na určenie, či vnútroštátna právna úprava predstavuje vykonanie práva Únie v zmysle článku 51 Charty, treba spomedzi iných kritérií preskúmať, či je jej cieľom vykonanie ustanovenia práva Únie, aká je povaha tejto právnej úpravy, a či táto právna úprava sleduje iné ciele než tie, ktoré

³⁹ Rozsudok Siragusa, C-206/13, EU:C:2014:126, bod 24.

zahŕňa právo Únie, hoci môže toto právo nepriamo ovplyvniť, ako aj to, či existuje osobitné ustanovenie práva Únie v tejto oblasti alebo také, ktoré by ho mohlo ovplyvniť“.⁴⁰

Možno sa teda na volebné právo vo voľbách do Európskeho parlamentu, ktoré je uznané v článku 39 ods. 2 Charty, odvolávať proti vnútroštátnemu trestnoprávnemu predpisu, ktorý stanovuje trvalé odňatie volebného práva vo voľbách do Európskeho parlamentu? Je následne s Chartou zlučiteľné trvalé odňatie volebného práva, ktoré bolo pôvodne uložené pánovi Delvigneovi – a ktoré stále platí – v súlade s trestnoprávnymi predpismi platnými v čase spáchania trestných činov, za ktoré bol pán Delvigne odsúdený?

Je nutné si položiť otázku, či ide o prípad, keď pre akty orgánov verejnej moci členských štátov v súlade s článkom 51 ods. 1 Charty platia požiadavky stanovené Chartou. Opäť vzniká najmä otázka, či možno tvrdiť, že existuje právo Únie, ktorým sa spravovalo uplatnenie predmetných trestnoprávných predpisov alebo ktoré upravovalo ich uplatnenie. Strata volebného práva vo voľbách do Európskeho parlamentu, ktorá postihla pána Delvigneu v dôsledku francúzskej právnej úpravy, ktorá na základe práva Únie upravuje voľby do Európskeho parlamentu, a to s odkazom na všeobecné vnútroštátne volebné predpisy (článok 2 zákona 77-729 zo 7. júla 1977), ktoré ďalej odkazujú na trestnoprávne predpisy (článok L 2 volebného zákonníka), je dôsledkom právnej úpravy prijatej v rámci vykonávania práva Únie. Teda v tomto prípade existuje medzi spornou vnútroštátnou právnou úpravou a právom Únie jasná súvislosť.

Táto súvislosť vyplýva predovšetkým z toho, že primárnemu právu bola priznaná právomoc prijať ustanovenia potrebné na to, aby sa voľby členov Európskeho parlamentu mohli konať „jednotným postupom vo všetkých členských štátoch alebo v súlade so zásadami spoločnými pre všetky členské štáty“.

Ako stanovuje článok 223 ods. 1 ZFEÚ v nadväznosti na ustanovenie, ktoré mu bezprostredne predchádzalo, teda článok 190 ES, aj keď s určitými rozdielmi, zatiaľ čo Európsky parlament má vypracovať „návrh s cieľom prijať ustanovenia potrebné“ na umožnenie uvedeného cieľa, Rade prináleží prijať také ustanovenia „jednomyselne“, „v súlade s mimoriadnym legislatívnym postupom“ a „po udelení súhlasu Európskeho

⁴⁰ Rozsudky Annibaldi (C-309/96, EU:C:1997:631, body 21 až 23), Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, bod 79) a Ymeraga a i. (C-87/12, EU:C:2013:291, bod 41).

parlamentu“, aj keď predmetné ustanovenia „nadobudnú platnosť po ich schválení členskými štátmi v súlade s ich príslušnými vnútroštátnymi ústavnými požiadavkami“.

Z tohto ustanovenia článku 223 ods. 1 ZFEÚ vyplýva, že normotvorca Únie musí upraviť voľby svojich poslancov dvoma možnými spôsobmi: buď stanoví jednotný postup, alebo stanoví určité spoločné zásady. Bez ohľadu na rozdiely medzi týmito dvoma možnosťami je pre prejednávaný prípad rozhodujúce, že obidve sa týkajú oblasti, ktorá patrí do okruhu právomocí Únie, pričom normotvorcovi Únie patrí v tejto oblasti prinajmenšom postavenie „spoločného normotvorcu“.

Je jasné, že normotvorca Únie sa už stanovením postupu volieb členov Európskeho parlamentu, alebo aj stanovením spoločných zásad, na základe ktorých sa tieto voľby majú konať, podieľa na výkone osobitnej právomoci, ktorá by sa možno mohla označiť ako „spoločná“, ale ktorá sa ho v každom prípade priamo týka.

Prvý záver, ktorý možno vyvodiť z vyššie uvedenej úvahy, je, že už zo samotnej ZFEÚ vyplýva určitá právomoc normotvorcu Únie, ktorá dovoľuje zamietnuť výhradu, že **uplatnenie Charty môže mať za následok zmenu právomocí Únie v rozpore so zákazom stanoveným v článku 6 ods. 1 druhom pododseku ZEÚ**. Na tomto závere nič nemení skutočnosť, že ustanovenie článku 223 ods. 1 ZFEÚ nebolo vykonané.

Postup, ktorý vyžaduje článok 223 ods. 1 ZFEÚ, totiž zatiaľ nebol zavedený.⁴¹ Mandát zakotvený v tomto ustanovení zatiaľ ešte síce nebol naplnený, ale svedčí o zámere

⁴¹ Európsky parlament sa však pokúsil o naplnenie tohto mandátu. Treba pripomenúť prvú správu o návrhu na zmenu a doplnenie aktu z roku 1976, ktorú vypracoval poslanec Andrew Duff 28. apríla 2011 (PE 440.210v04-00), v ktorej sa navrhovalo zostavenie celoeurópskych volebných zoznamov, vytvorenie jedného volebného obvodu pre celé územie Únie a povinnosť zabezpečiť zastúpenie žien na týchto zoznamoch, ako aj pridelovanie poslaneckých mandátov podľa upraveného d'Hondtovho pomerného systému, pričom tento návrh nezískal dostatočnú väčšinu vo Výbore pre ústavné záležitosti, a preto uvedený poslanec vypracoval 2. februára 2012 druhú správu, ktorá tiež nezískala dostatočnú väčšinu vo Výbore pre ústavné záležitosti a v dôsledku toho nebola predmetom rokovania na plenárnom zasadnutí. Po týchto neúspešných pokusoch bolo schválené uznesenie z 22. novembra 2012 o voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2014 [P7_TA(2012)0462, správa poslanca Carla Casiniho]. Týmto uznesením Parlament schválil smernicu Rady 2013/1/EÚ z 20. decembra 2012, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 93/109/ES, pokiaľ ide o niektoré podrobnosti uplatňovania práva byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu pre občanov Únie s bydliskom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi (Ú. v. EÚ L 26, s. 27). Táto novela bola zameraná na zlepšenia v oblasti organizácie výmeny informácií medzi členskými štátmi, ako aj zápisov európskych občanov, ktorí majú bydlisko v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi, do zoznamov voličov. Európsky parlament navyše prijal 10. júna 2013 odporúčanie, ktorým sa schvaľuje návrh Rady, ktorým sa stanovuje zloženie Európskeho parlamentu (PE 513.240v01-00), pričom tento návrh bol založený na inom uznesení Parlamentu prijatom v pléne 13. marca 2013 [P7_TA(2013)0082]. Neskôr, konkrétne

pôvodného normotvorcu dosiahnuť, aby voľby členov Európskeho parlamentu boli „situáciou, ktorú upravuje právo Únie“, v zmysle rozsudku Åkerberg Fransson, aj keď nie výlučne, ale za účasti právnych poriadkov členských štátov v rámci jednotného postupu stanoveného Úniou alebo prípadne spoločných zásad prijatých Úniou

Záujem Únie na postupe menovania členov Európskeho parlamentu sa kvalitatívne zmenil už vtedy, keď európskych poslancov začali voliť občania členských štátov v priamych a všeobecných voľbách. Na tento účel musel byť prijatý najprv akt z roku 1976 o voľbách poslancov Európskeho parlamentu, ktorého článok 1 ods. 3 vyžadoval, aby voľby boli „všeobecné, priame, slobodné, s tajným hlasovaním“.

Akt z roku 1976, ktorý v článku 8 stanovoval, že „s výhradou ustanovení tohto aktu sa volebný postup v každom členskom štáte spravuje jeho vnútroštátnymi predpismi“, nebol oveľa konkrétnejší.

Všeobecné a priame voľby do Európskeho parlamentu však v každom prípade znamenali, že členovia tejto snemovne sa volili podľa vzoru parlamentov členských štátov. Netreba zabúdať na to, že Súdny dvor vo svojom rozsudku Zelení/Parlament⁴² vyhovel žiadosti strany „Zelených“ na základe tohto aktu, pričom vtedy po prvý raz označil Zmluvy za ústavnú listinu.

Keďže právomoci Európskeho parlamentu sa postupne posilňovali a jeho inštitucionálne a politické postavenie sa stále viac približovalo k postaveniu vnútroštátnych parlamentov v právnych poriadkoch členských štátov, bolo čoraz nevyhnutnejšie, aby postup volieb do Európskeho parlamentu zodpovedal jeho postaveniu ako orgánu vyjadrujúceho vôľu občanov „Únie“.

Na rozdiel od predchádzajúceho znenia článku 189 ZES teraz článok 14 ods. 2 ZEÚ a v súlade s ním článok 39 ods. 1 Charty už neoznačujú poslancov Európskeho parlamentu za „zástupcov ľudu štátov, ktoré sú členmi Spoločenstva“, ale oveľa konkrétnejšie za „zástupcov občanov Únie“.

V tomto smere sa v značnej miere podarilo podporiť cieľ, aby **štatút občana Únie** bol „základným štatútom štátnych príslušníkov členských štátov, ktorý umožňuje tým, ktorí sa nachádzajú v rovnakej situácii, aby sa s nimi bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť a bez toho, aby boli dotknuté výnimky výslovne stanovené v tejto súvislosti,

v júli 2013, Parlament tiež prijal uznesenie o zlepšení organizácie volieb v roku 2014 [P7_TA(2013)0323], ktoré upravuje posilnenie právomocí Parlamentu pri voľbe predsedu Komisie.

⁴² 294/83, EU:C:1986:166, bod 23.

z právneho hľadiska zaobchádzalo rovnako“, na ktorý Súdny dvor už poukázal v rozsudku Španielsko/Spojené kráľovstvo⁴³.

Európsky parlament v tomto novom postavení snemovne, ktorá priamo zastupuje občanov Únie, už sotva môže byť len zoskupením poslancov zvolených podľa vnútroštátnych volebných postupov, ktorých prístupy a východiská môžu byť úplne odlišné. Jednotnosť zastupovania občanov si vyžaduje prijatie volebného postupu, ktorý je jednotný alebo aspoň vychádza zo spoločných zásad. To je zmyslom článku 223 ods. 1 ZFEÚ.

EÚ sa však musí naďalej opierať o vnútroštátne volebné postupy, ako to akt z roku 1976 stále stanovuje. Je pravda, že úlohou členských štátov je v súčasnosti – ešte stále – rozhodnúť o vstupe takého postupu do platnosti. Hoci však členské štáty majú takpovediac právomoc rozhodnúť o tomto vstupe do platnosti, už nemajú bezpodmienečnú právomoc, ktorá im predtým patrila, na účely úpravy volieb európskych poslancov voliteľných v ich volebnom obvode. Prakticky úplné využitie vnútroštátnych volebných postupov, ktoré je v súčasnosti ešte stále nevyhnutné, teda nie je dôsledkom existencie takej širokej vlastnej právomoci členských štátov v tejto oblasti, ale vyplýva z potreby vyplniť vákuum, ktoré by inak vzniklo v dôsledku toho, že nebol naplnený mandát zakotvený v článku 223 ods. 1 ZFEÚ.

Všetky volebné predpisy, ktorými sa majú riadiť voľby do Európskeho parlamentu, nie sú „úplne upravené“ právom Únie, a to z faktického ani právneho hľadiska. To znamená, že aj v prípade, ak by došlo k vykonaniu ustanovenia článku 223 ods. 1 ZFEÚ, právomoc normotvorcu Únie by sa nevzťahovala na všetky volebné predpisy týkajúce sa volieb do Európskeho parlamentu, ale len na stanovenie jednotného postupu alebo niekoľkých spoločných zásad. Vnútroštátne predpisy prijaté v tejto súvislosti by teda ani v takom prípade neboli „úplne upravené“ právom Únie. Tým skôr to platí v prípade, keď ustanovenie článku 223 ods. 1 ZFEÚ nebolo vykonané. Preto členské štáty majú priestor na uplatňovanie iných štandardov ochrany, než aké sú stanovené v Charte a na základe rozsudku Melloni⁴⁴ aj vyšších štandardov.

Na predmetný prípad sa dá aplikovať čl. 39 ods. 1 Charty, lebo zásada rovnosti je spomenutá iba v tomto odseku, aj keď len s cieľom zabezpečiť, aby sa občania Únie s bydliskom v inom členskom štáte, než je členský štát, ktorého sú štátnymi príslušníkmi,

⁴³ Prípady C-145/04, EU:C:2006:543, bod 74.

⁴⁴ Prípady Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, bod 29.

mohli zúčastniť na voľbách do Európskeho parlamentu za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci štátu bydliska. Rovnosť, ktorej sa dovoláva pán Delvigne, nie je rovnosťou podľa odseku 1 článku 39 Charty, ale skôr rovnosťou podľa odseku 2 tohto článku. Inými slovami či sa má „článok 39 Charty... uplatniteľný na voľby do Európskeho parlamentu vykladať v tom zmysle, že zaväzuje členské štáty Európskej únie nestanoviť všeobecný, neurčitý a automatický zákaz výkonu občianskych a politických práv, aby nevznikla nerovnosť zaobchádzania medzi štátnymi príslušníkmi členských štátov“. Odkaz na „všeobecný, neurčitý a automatický zákaz“ vedie priamo k judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcej sa odňatia volebného práva v čisto vnútroštátnych súvislostiach,⁴⁵ teda vo vzťahu k samotnému vymedzeniu volebného práva ako politického práva, tzn. ide skôr o výlučne francúzskych štátnych príslušníkov a nie francúzskych štátnych príslušníkov v porovnaní so štátnymi príslušníkmi iných členských štátov.

Otázka základných práv, ktorá vzniká v prípade pána Delvigne, nespočíva v tom, či sa štátni príslušníci iných členských štátov môžu za takých istých okolností zúčastniť na voľbách do Európskeho parlamentu, a to či už vo Francúzsku, alebo v iných členských štátoch. Otázka spočíva v tom, či je vnútroštátna právna úprava, ktorá sa vzťahuje na občanov Únie, zlučiteľná so základným právom, ktoré Charta priznáva všetkým občanom Únie, a to aj v prípade, ak vykonávajú toto právo v členskom štáte, ktorého sú štátnymi príslušníkmi.

V prejednávanej veci ide o prípad trvalej nespôsobilosti, ktorá vyplýva z uloženia určitého trestu. Konkrétne ide o prípad, ktorý možno označiť za „obmedzenie“ výkonu základného práva v zmysle článku 52 ods. 1 Charty. Podľa tohto ustanovenia je také obmedzenie prípustné len v prípade, ak je „ustanovené zákonom a rešpektuje podstatu predmetného práva, pričom v každom prípade musí ísť o obmedzenie, ktoré dodržiava „zásadu proporcionality“ a ktoré je navyše „nevyhnutné“ a „skutočne... zodpovedá cieľom všeobecného záujmu, ktoré sú uznané Úniou, alebo... je... potrebné na ochranu práv a slobôd iných“.

Je nesporné, že uvedené obmedzenie bolo ustanovené zákonom, keďže vyplýva z uplatnenia trestného zákonníka v spojení so zákonom z roku 1992 a s volebným zákonníkom. Zrejme „mechanické a trvalé“ odňatie práva voliť alebo byť volený v prípade odsúdenia za trestný čin by odporovalo podstate všeobecných volieb, lebo by určitým

⁴⁵ Rozsudky ESĽP Hirst v. Spojené kráľovstvo (č. 2) [GC], sťažnosť č. 74026/01, 2005-IX; Frodl v. Rakúsko, sťažnosť č. 20201/04; Scoppola v. Taliansko (č. 3) [GC], sťažnosť č. 126/05, a Greens a MT v. Spojené kráľovstvo, sťažnosti č. 60041/08 a 60054/08.

občanom Únie znemožňovalo výkon tohto práva. V kontexte Charty totiž rešpektovanie podstaty práv, ktoré sú v nej uznané, pôsobí ako posledná a neprekročiteľná hranica každého prípadného obmedzenia výkonu takých práv, teda ako „hranica hraníc“. Nerešpektovanie tejto podstaty vedie v konečnom dôsledku k tomu, že predmetné základné právo je „ako také nerozpoznatelné“, takže vtedy nemožno hovoriť o „obmedzení“ výkonu práva, ale jedine o jeho „zrušení“. Vzhľadom na samotnú povahu predmetného obmedzenia treba v konečnom dôsledku určiť, či je toto obmedzenie primerané, pričom v opačnom prípade treba vychádzať z toho, že došlo k narušeniu hranice, ktorú Charta stanovila pre každé prípadné obmedzenie základných práv, teda podstaty týchto práv.

Pri posudzovaní primeranosti skúmaného obmedzenia treba vychádzať zo skutočnosti, že v tejto oblasti existuje v jednotlivých vnútroštátnych právnych úpravách veľká rozmanitosť, pričom tieto právne úpravy sú také rozmanité, že z hľadiska práva Únie možno zohľadniť len minimum spoločné pre všetky členské štáty, a teda judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcu sa článku 3 prvého dodatkového protokolu k EDLP. Preskúmanie z hľadiska porovnávacieho práva totiž svedčí o veľkej rozmanitosti v právnych úpravách členských štátov, pokiaľ ide o odňatie volebného práva v dôsledku trestnoprávnej sankcie, pričom Európsky súd pre ľudské práva stanovil ako najmenšieho prípustného spoločného menovateľa v kontexte článku 3 prvého dodatkového protokolu k EDLP možnosť trvalého odňatia volebného práva, pokiaľ také odňatie nie je výsledkom systému, ktorý zodpovedá kritériám všeobecnosti, automatickosti a nediferencovaného uplatňovania. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva totiž uvedenému ustanoveniu EDLP odporuje taká právna úprava, ktorá odníma volebné právo veľkému počtu jednotlivcov „bez rozlišovania“, „nediferencovane“ a „automaticky... bez ohľadu na dĺžku trestu a nezávisle od povahy alebo závažnosti trestného činu, ktorý spáchali, a od ich osobných pomerov“, a dospel k záveru, že „také všeobecné, automatické a nediferencované obmedzenie práva zakotveného v EDLP, ktoré má zásadný význam, prekračuje aj najširšiu prípustnú mieru voľnej úvahy a je nezlučiteľné s článkom 3 prvého protokolu“.⁴⁶

Európsky súd pre ľudské práva tiež osobitne oceňuje možnosť preskúmať opatrenie spočívajúce v odňatí práva, pričom konštatoval, že vnútroštátny systém, ktorý umožňuje opätovné získanie volebného práva na základe žiadosti podanej po uplynutí troch rokov od

⁴⁶ Rozsudky ESĽP *Hirst v. Spojené kráľovstvo* (č. 2) [GC], sťažnosť č. 74026/01, 2005-IX, § 82; *Frodl v. Rakúsko*, sťažnosť č. 20201/04, § 25, a *Scoppola v. Taliansko* (č. 3) [GC], sťažnosť č. 126/05, § 96.

vykonania hlavného trestu pod podmienkou, že sa preukáže skutočné a sústavné dobré správanie, nie je príliš prísny, a preto nie je nezlučiteľný s EDLP.⁴⁷

Za týchto okolností členské štáty môžu – bez toho, aby to bolo nezlučiteľné s právom Únie – stanoviť v rámci dôvodov odňatia volebného práva odsúdenie za trestný čin, aj keď len za podmienok, za ktorých je toto odňatie prípustné v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva. Jasne to vyplýva z judikatúry Súdneho dvora, ktorý v súlade s uvedenou judikatúrou opakovane pripomenul, že „zmluvné štáty majú, pokiaľ ide o stanovenie podmienok výkonu volebného práva, rozsiahlu mieru voľnej úvahy. Tieto podmienky však nemôžu obmedzovať práva, o ktoré ide, tak, že by ovplyvňovali ich samotnú podstatu a zbavovali ich účinnosti musia sledovať legitímny cieľ a použité prostriedky nemôžu byť neproporcionálne“.⁴⁸

Vnútroštátna právna úprava, o ktorú ide v konaní vo veci samej, v zásade nie je nezlučiteľná s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, lebo francúzske právo stanovuje možnosť preskúmania trvalého odňatia volebného práva. Podľa všetkého to stanovuje článok 702-1 trestného poriadku v znení zmenenom a doplnenom zákonom č. 2009-1436 z 24. novembra 2009 o ukladaní trestov, podľa ktorého každý, komu boli v dôsledku hlavného alebo vedľajšieho trestu uloženého za trestný čin odňaté práva alebo uložený zákaz činnosti alebo kto bol pozbavený spôsobilosti, môže navrhnúť, aby súd tieto opatrenia úplne alebo čiastočne zrušil.

Možno nakoniec zhrnúť, ako konštatoval v rozsudku dňa zo 6. októbra 2015 Súdny dvor vo veci C-650/13, že článok 52 ods. 1 Charty pripúšťa, že **výkon práv, akými sú práva uznané v článku 39 ods. 2 tejto Charty, môže byť obmedzený, ak:**

- i) je také obmedzenie stanovené zákonom,
- ii) rešpektuje podstatu týchto práv a slobôd,
- iii) je dodržaná zásada proporcionality,
- iv) je nevyhnutné a skutočne zodpovedá cieľom všeobecného záujmu, ktoré sú uznané Úniou,
- v) alebo ak je to potrebné na ochranu práv a slobôd iných.⁴⁹

⁴⁷ Rozsudok ESĽP Scoppola v. Taliansko (č. 3) [GC], sťažnosť č. 126/05, § 109.

⁴⁸ Rozsudok Španielsko/Spojené kráľovstvo (C-145/04, EU:C:2006:543, bod 94).

⁴⁹ Pozri v tomto zmysle rozsudky Volker und Markus Schecke a Eifert, C-92/09 a C-93/09, EU:C:2010:662, bod 50, ako aj Lanigan, C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, bod 55).

5. Základné práva Európskej únie versus Európsky dohovor o ľudských právach

5.1 Rada Európy a Európsky dohovor o ľudských právach

Medzinárodnou dohodou podpísanou v Londýne 5. mája 1949, ktorá nadobudla platnosť 3. augusta 1949 (ďalej len „Štatút Rady Európy“), zriadila skupina desiatich európskych štátov Radu Európy, ktorá má za cieľ dosiahnuť väčšiu jednotu medzi jej členmi na účely zachovania a uskutočnenia ideálov a princípov, ktoré sú ich spoločným dedičstvom, a uľahčiť ich hospodársky a sociálny rozvoj v Európe. V súčasnosti má Rada Európy 47 členov, medzi ktorými je všetkých 28 členských štátov Európskej únie (ďalej len „členské štáty“).

EDLP je viacstranná medzinárodná dohoda uzatvorená v rámci Rady Európy, ktorá nadobudla platnosť 3. septembra 1953. Všetci členovia Rady Európy sú tiež Vysokými zmluvnými stranami tohto dohovoru.

EDLP pozostáva z troch hláv. Hlava I EDLP definuje práva a slobody, ktoré Zmluvné strany v súlade s jeho článkom 1 „priznávajú každému, kto podlieha ich jurisdikcii“. Nie je stanovená nijaká výnimka z tohto záväzku, okrem výnimky stanovenej v článku 15 tohto dohovoru, a to „v prípade vojny alebo akéhokoľvek iného verejného ohrozenia existencie štátu“. Osobitne v nijakom prípade sa nemožno odchyliť od povinností stanovených v jeho článku 2 (právo na život, okrem prípadu zbavenia života vyplývajúceho z použitia sily, ktoré je nevyhnutné), článku 3 (zákaz mučenia), článku 4 ods. 1 (zákaz otroctva) a článku 7 (nulla poena sine lege). Článok 13 EDLP nazvaný „Právo na účinný opravný prostriedok“ znie: „Každý, koho práva a slobody priznané EDLP boli porušené, má právo na účinný opravný prostriedok pred vnútroštátnym orgánom bez ohľadu na to, že porušenie spôsobili osoby pri plnení ich úradných povinností.“

Hlava II EDLP upravuje mechanizmy kontroly dodržiavania záväzkov zo strany Zmluvných strán, ktoré na seba prevzali v súlade s článkom 1 EDLP. Do tejto hlavy tak patrí najmä článok 19 EDLP, ktorým sa zriaďuje Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len

„ESLP“), a článok 46, ktorý priznáva Výboru ministrov právomoci v oblasti dohľadu nad výkonom rozsudkov ESLP. Články 20 a 22 EDLP stanovujú, že sudcov ESLP, ktorých počet sa rovná počtu Zmluvných strán, volí Zhromaždenie za každú Zmluvnú stranu zo zoznamu troch kandidátov navrhnutých Zmluvnou stranou.

Článok 32 EDLP priznáva ESLP právomoc vykladať a uplatňovať tento dohovor najmä v súlade s ustanoveniami jeho článkov 33 a 34. Na základe článku 33 EDLP možno ESLP predložiť medzištátny spor, t.j. spor medzi dvomi (alebo viacerými) Zmluvnými stranami, ktorého predmetom je každé údajné porušenie ustanovení tohto dohovoru alebo jeho protokolov. Článok 34 prvej vety EDLP stanovuje, že ESLP „môže prijímať sťažnosti podané ktorýmkoľvek jednotlivcom, mimovládnu organizáciou alebo skupinou osôb, ktoré sa považujú za poškodené v dôsledku porušenia práv priznaných dohovorom alebo jeho protokolmi jednou zo Zmluvných strán“.

EDLP stanovuje pre prípustnosť individuálnej sťažnosti najmä nasledujúce štyri podmienky:

1) Po prvé na základe článku 34 tohto dohovoru sa musí sťažovateľovi umožniť, aby sa považoval za poškodeného v dôsledku porušenia práv priznaných dohovorom alebo jeho protokolmi.

2) Po druhé v súlade s článkom 35 ods. 1 tohto dohovoru, sťažovateľ musí najprv vyčerpať všetky „vnútroštátne“ opravné prostriedky“, teda opravné prostriedky existujúce v právnom poriadku Zmluvnej strany, proti ktorej je sťažnosť podaná. Táto podmienka prípustnosti odráža zásadu, podľa ktorej má mechanizmus kontroly zavedený na základe EDLP subsidiárnu povahu vo vzťahu k mechanizmom ochrany ľudských práv existujúcich v rámci Zmluvných strán.⁵⁰

3) Po tretie podľa toho istého ustanovenia sa musí sťažnosť podať v lehote šiestich mesiacov odo dňa, keď bolo prijaté konečné vnútroštátne rozhodnutie.

4) Po štvrté na základe článku 35 ods. 2 písm. b) uvedeného dohovoru je prípustnosť sťažnosti podmienená tým, že nie je „v podstate rovnaká ako sťažnosť už predtým posudzovaná ESLP, alebo ktorá je už predmetom iného medzinárodného vyšetrovacieho alebo zmierovacieho konania“, ibaže by obsahovala nové relevantné skutočnosti.

⁵⁰ ESLP, Akdivar a i. v. Turecko, body 65 a 66, č. 21893/93, 16. september 1996, ako aj Burden v. Spojené kráľovstvo, č. 13378/05, bod 42, 29. apríla 2008.

Konanie na ESLP končí buď rozhodnutím alebo rozsudkom, v ktorých ESLP konštatuje, že sťažnosť je neprípustná alebo že nedošlo k porušeniu EDLP, alebo rozsudkom, v ktorom konštatuje, že k jeho porušeniu došlo. Tento rozsudok je deklaratórny a nemá vplyv na platnosť predmetných aktov Zmluvnej strany.

Rozsudok ESLP vydaný veľkou komorou je v súlade s článkom 44 ods. 1 EDLP právoplatný. Zo znenia článku 43 tohto dohovoru v spojení s jeho článkom 44 ods. 2 vyplýva, že rozsudok vydaný komorou EDLP sa stáva právoplatný, ak strany vyhlásia, že nepožiadajú o predloženie veci veľkej komore alebo ak porota sudcov veľkej komory takúto žiadosť odmietla, alebo tiež po uplynutí trojmesačnej lehoty odo dňa vynesenia rozsudku, pokiaľ strany nepožiadali o predloženie veci veľkej komore.

Na základe článku 46 ods. 1 EDLP sa Zmluvné strany zaväzujú, že sa budú riadiť právoplatnými rozsudkami ESLP vo všetkých prípadoch, ktorých sú stranami. Podľa tohto ustanovenia sa Zmluvná strana na jednej strane zaväzuje prijať vo vzťahu ku sťažovateľovi všetky individuálne opatrenia, ktoré možno na základe jej vnútroštátneho práva uplatniť na odstránenie dôsledkov porušenia konštatovaného v rozsudku ESLP (*restitutio in integrum*). Ak vnútroštátne právo dotknutej Zmluvnej strany umožňuje len čiastočné odstránenie dôsledkov tohto porušenia, článok 41 tohto dohovoru stanovuje, že ESLP prizná sťažovateľovi „spravodlivé zadosťučinenie“. Na druhej strane je Zmluvná strana povinná prijať opatrenia všeobecnej povahy, akými sú zmena jej vnútroštátneho práva, zmeny v judikatúre alebo iné druhy opatrení, aby sa tak predišlo ďalšiemu podobnému porušovaniu, aké konštatoval ESLP, alebo aby sa ukončilo porušovanie, ktoré v jej vnútroštátnom práve pretrváva.

Článok 46 ods. 2 EDLP poveruje Výbor ministrov, aby dohliadal na výkon právoplatných rozsudkov ESLP. Rovnako tak podľa článku 39 ods. 4 tohto dohovoru Výbor ministrov dohliada na splnenie podmienok urovnania sporu zmierom, ktoré je upravené v odseku 1 tohto článku. V rámci týchto právomocí Výbor ministrov v podstate skúma, či Zmluvná strana prijala nevyhnutné opatrenia na dosiahnutie súladu s právoplatným rozsudkom ESLP, alebo prípadne na výkon podmienok zmieru. Výkon týchto právomocí je upravený v „Pravidlách Výboru ministrov o dohľade nad vykonávaním rozsudkov a podmienok zmieru“ (ďalej len „pravidlá o dohľade nad vykonávaním rozsudkov“).

V súlade s pravidlom 17 pravidiel o dohľade Výbor ministrov prijíma tzv. „konečnú rezolúciu“, ak dospeje k záveru, že Zmluvná strana prijala všetky nevyhnutné opatrenia na dosiahnutie súladu s právoplatným rozsudkom ESLP, prípadne na výkon podmienok zmieru. V súlade s pravidlom 16 uvedených pravidiel Výbor ministrov môže prijímať tzv. prechodné rezolúcie, ktorých cieľom je predovšetkým „zhodnotiť stav napredovania výkonu alebo tam, kde je to vhodné, vyjadriť obavy a/alebo vysloviť odporúčania v súvislosti s výkonom“. Prijatie týchto dvoch typov rezolúcií si vyžaduje väčšinu hlasov v súlade s článkom 20 písm. d) Štatútu Rady Európy.

Podľa článku 46 ods. 3 a 4 EDLP môže Výbor ministrov – dvojtretinovou väčšinou hlasov zástupcov oprávnených zasadať vo Výbore ministrov:

i) jednak predložiť ESLP otázku výkladu, ak dospeje k záveru, že dohľadu nad výkonom právoplatného rozsudku bráni problém spojený s výkladom rozsudku,

ii) jednak, ak dospeje k záveru, že sa Zmluvná strana odmieta riadiť právoplatným rozsudkom v spore, ktorého je stranou, môže predložiť ESLP otázku, či táto strana porušila svoj záväzok podľa odseku 1 toho istého článku.

Ak ESLP skonštatuje porušenie tejto povinnosti, predloží prípad Výboru ministrov na zváženie prijatia opatrení. Ak sa skonštatuje, že nedošlo k nijakému porušeniu, prípad sa v súlade s odsekom 5 uvedeného článku predloží Výboru ministrov a ten uzavrie jeho skúmanie.

EDLP tiež priznáva Výboru ministrov niektoré ďalšie právomoci. V súlade s jeho článkom 26 ods. 2 tak Výbor ministrov môže na žiadosť pléna ESLP jednomyseľným rozhodnutím a na stanovené obdobie znížiť počet sudcov v komorách zo siedmich na päť, a na základe článku 47 tohto dohovoru môže požiadať ESLP o poradný posudok o právnych otázkach týkajúcich sa výkladu tohto dohovoru a jeho protokolov.

Napokon podľa článku 50 EDLP náklady spojené s činnosťou ESLP hradí Rada Európy.

V rámci poslednej Hlavy III EDLP s názvom „Rôzne ustanovenia“ podľa článku 53 EDLP platí, že nič v tomto dohovore sa nebude vykladať tak, aby obmedzovalo alebo zasahovalo do výkonu ľudských práv a základných slobôd, ktoré môžu byť uznané

zákonmi ktorejkoľvek Zmluvnej strany alebo akýmkoľvek iným dohovorom, ktorého je táto zmluvnou stranou.

Podľa článku 55 EDLP Zmluvné strany s výhradou osobitného dojednania súhlasia, že vo vzťahoch medzi sebou nebudú spory vyplývajúce z výkladu alebo uplatňovania tohto dohovoru riešiť iným spôsobom, než ako je v ňom stanovené.

Podľa článku 57 ods. 1 EDLP Zmluvné strany môžu pri podpise tohto dohovoru alebo pri uložení ratifikačnej listiny „urobiť výhradu ku ktorémukoľvek ustanoveniu dohovoru, ak zákon, ktorý v tom čase platí na jeho území, nie je v súlade s týmto ustanovením“, pričom zakazuje „výhrady všeobecnej povahy“.

Európsky dohovor o ľudských právach je doplnený sériou štrnástich protokolov.

Prvá skupina protokolov, ktorá zahŕňa dodatkový protokol k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“), ako aj protokoly č. 4, 6, 7, 12 a 13, dopĺňa obsah EDLP o úpravu ďalších základných práv. Všetky členské štáty sú Zmluvnými stranami dodatkového protokolu a protokolu č. 6 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd týkajúceho sa zrušenia trestu smrti (ďalej len „protokol č. 6“). Naproti tomu Zmluvnými stranami ostatných protokolov je vždy len obmedzený počet členských štátov.

Druhá skupina protokolov, ktorá zahŕňa protokoly č. 2, 3, 5, 8 až 11 a 14, len upravuje zmeny a doplnenia EDLP a tieto protokoly nie sú po obsahovej stránke samostatné. Väčšina týchto protokolov bola navyše zrušená alebo sa stala bezpredmetnou.

Z protokolov zaradených do tejto druhej skupiny je najrelevantnejší protokol č. 14 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorým sa mení a dopĺňa kontrolný systém k dohovoru, prijatý 13. mája 2004 a v platnosti od 1. júna 2010. Článkom 17 tohto protokolu bol článok 59 ods. 2 EDLP zmenený a doplnený tak, aby už v princípe umožnil pristúpenie Únie k tomuto dohovoru. Toto ustanovenie v súčasnosti znie: „Európska únia môže pristúpiť k EDLP.“

Ďalšie dva protokoly, ktoré sú otvorené na podpis, avšak nie sú ešte v platnosti. Ide o protokol č. 15 o zmenách Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý prináša relatívne malé zmeny a doplnenia EDLP, a protokol č. 16 k Dohovoru o ochrane

ľudských práv a základných slobôd, podpísaný 2. októbra 2013 (ďalej len „protokol č. 16“), ktorý vo svojom článku 1 ods. 1 stanovuje možnosť najvyšších súdov Zmluvných strán predložiť EŠLP žiadosti o posudok k zásadným otázkam týkajúcim sa výkladu alebo uplatňovania práv a slobôd definovaných v EDP alebo v jeho protokoloch.

5.2 Právna povinnosť EÚ pristúpiť k Európskemu dohovoru o ľudských právach

Už v stanovisku Súdneho dvora z 28. marca 1996 č. 2/94 judikoval, že „za súčasného stavu práva Spoločenstva nemá Spoločenstvo právomoc pristúpiť k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd“. Súdny dvor v roku 1996 tiež uviedol, že dôležitosť rešpektovania ľudských práv bola zdôraznená v rôznych vyhláseniach členských štátov inštitúcií Spoločenstva. Rovnako sa na ňu odkazuje v preambule Jednotného európskeho aktu, ako aj v preambule a článku F ods. 2, článku J.1 ods. 2 piatej zarážke a článku K.2 ods. 1 Zmluvy o Európskej Únii. Článok F ďalej spresnil, že Európska Únia rešpektuje základné ľudské práva, ktoré zaručuje osobitne dohovor. Článok 130 Zmluvy ES v odseku 2 stanovil, že politika Spoločenstva v oblasti rozvojovej spolupráce prispieva k cieľu rešpektovať ľudské práva a základné slobody. Ďalej podľa jeho ustálenej judikatúry tvoria základné práva neoddeliteľnú súčasť všeobecných právnych zásad, ktorých dodržiavanie Súdny dvor zabezpečuje. V tomto ohľade Súdny dvor získava podnety zo spoločných ústavných tradícií členských štátov, ako aj z usmernení, ktoré poskytujú medzinárodné zmluvy týkajúce sa ochrany ľudských práv, na ktorých členské štáty spolupracovali a ku ktorým pristúpili. Súdny dvor spresnil, že dohovor má v tomto ohľade osobitný význam.⁵¹

Súdny dvor v tom čase tiež dodal, že „ak rešpektovanie ľudských práv teda predstavuje podmienku zákonnosti aktov Spoločenstva, je v každom prípade nutné konštatovať, že pristúpenie k dohovoru by spôsobilo podstatnú zmenu súčasného režimu ochrany ľudských práv v Spoločenstve, pretože by zo sebou prinášalo začlenenie Spoločenstva do odlišného medzinárodného inštitucionálneho systému, ako aj začlenenie všetkých ustanovení dohovoru do právneho poriadku Spoločenstva. Takáto zmena režimu

⁵¹ Rozsudok z 18. júna 1991, ERT, C-260/89, Zb. s. I-2925, bod 41.

ochrany ľudských práv v Spoločenstve, ktorej vplyv na inštitucionálny systém Spoločenstva by bol zásadný tak pre Spoločenstvo ako aj pre členské štáty, by nadobudla ústavný rozmer a v dôsledku toho by svojou povahou presiahla medze článku 235. Takúto zmenu možno uskutočniť len prostredníctvom zmeny Zmluvy.“

Už Štokholmský program, prijatý Európskou radou 11. decembra 2009, stanovil, že Európska únia „rýchlo“ pristúpi k Európskemu dohovoru o ochrane základných práv a slobôd Európska komisia vtedy predstavila návrh rozhodnutia Rady Európskej únie, ktorý Komisiu oprávňuje rokovať o dohode o pristúpení Únie k dohovoru.

Medzitým Európsky parlament, Rada Európskej únie a Európska komisia vyhlásili 7. decembra 2000 v Nice Chartu základných práv Európskej únie.⁵² Táto Charta, ktorá v tom čase nebola právne záväzným aktom, má hlavne za cieľ, ako vyplýva z jej preambuly, opätovne potvrdiť „práva vyplývajúce najmä z ústavných tradícií a medzinárodných záväzkov spoločných pre členské štáty, zo Zmluvy o Európskej únii, zo zmlúv Spoločenstva, z... EDLP, zo sociálnych chárt prijatých Spoločenstvom a Radou Európy, ako aj z judikatúry Súdneho dvora a ESJP“.⁵³

Lisabonská zmluva, ktorá nadobudla platnosť 1. decembra 2009, bola výrazným medzníkom vo vývoji ochrany základných práv v Európe a Charta základných práv EÚ získala štatút právne záväzného aktu. Lisabonská zmluva tiež stanovila, že Európska únia pristúpi k dohovoru. Keď že sa týmto podoprel právny rámec ochrany základných práv v rámci Únie, ktorého prvé jurisprudenciálne základy vznikli pred viac ako štyridsiatimi rokmi⁵⁴, táto ochrana sa posilnila a potvrdila.

Súdny dvor takto pravidelne aplikoval a naďalej aplikuje dohovor a v tejto súvislosti sa v posledných rokoch čoraz konkrétnejšie odvoláva na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva. Uvedené skutočnosti Uvedené skutočnosti viedli k tomu, že Európsky súd pre ľudské práva z dôvodu existencie rovnocennej ochrany ľudských práv v práve Únie

⁵² Ú. v. ES C 364, s. 1, ďalej len „Charta“.

⁵³ Pozri v tomto zmysle rozsudok Parlament/Rada, C-540/03, EU:C:2006:429, bod 38.

⁵⁴ Vid' známy rozsudok Súdneho dvora z 12. novembra 1969, Stauder, 29/69, Zb. 1969 s. 419.

uznal, že za určitých okolností existuje prezumpcia poskytnutia ochrany dohovorom (judikatúra Bosphorus).⁵⁵

Pristúpenie Únie ako organizácie regionálneho zoskupenia podlieha osobitným podmienkam, ktoré sa odlišujú od podmienok stanovených v prípade pristúpenia štátu. Podľa článku 6 ZEÚ pristúpením „nie sú dotknuté právomoci Únie vymedzené v zmluvách“ a podľa pripojeného protokolu k zmluvám, ktorý má rovnakú záväznosť ako zmluvy.⁵⁶

Ako je všeobecne známe, EÚ, resp. Európske spoločenstvá mnoho rokov celkom úspešne fungovali bez katalógu základných práv. Na rozdiel od mnohých národných ústav (druhá hlava Ústavy SR, prvá časť nemeckého Základného zákona, česká, resp. česko-slovenská Listina, atď.) zakladajúce zmluvy ES/EÚ počas prvého polstoročia svojej existencie takýto katalóg neobsahovali. To Súdnu dvoru nebránilo v tom, aby základné práva v práve EÚ našiel a to, či už ako všeobecné zásady práva (29/69 Stauder v Stadt Ulm), ako spoločné ústavné tradície členských štátov (Stauder aj 4/73 Nold) alebo priamo odkazom na Dohovor (44/79 Hauer alebo 63/83 Regina v Kirk). Relatívne dávno sa začalo diskutovať aj o pristúpení EÚ k Dohovoru, to však Súdny dvor ešte v 90-tych rokoch odmietol pre nedostatok kompetencie na strane EÚ.

Únijný katalóg základných práv proklamovala Európska rada v Nice v roku 2000 pod názvom Charta základných práv EÚ. Hoci nešlo o právne záväzný dokument, začal Súdny dvor vo svojich rozhodnutiach odkazovať priamo na Chartu (napr. C-303/05, C-540/03). Účinnosťou Lisabonskej zmluvy došlo k prekresleniu schémy ochrany základných práv. Charta bola povýšená na záväzný prameň práva s právnou silou na úrovni zakladajúcich zmlúv (čl. 6 ods. 1 ZEÚ) a zmluvy výslovne predpokladajú, že EÚ sa stane zmluvnou stranou Dohovoru (čl. 6 ods. 2 ZEÚ, Protokol č. 8). Základné práva zaručené Dohovorom a vyplývajúce zo spoločných ústavných tradícií sú *expressis verbis* rozpoznané ako základné zásady práva EÚ (čl. 6 ods. 3 ZEÚ).⁵⁷

⁵⁵ Rozsudok ESJP, Bosphorus Hava Yollar Turizm ve Ticaret Anonim (Bosphorus Airways) c. Irlande [GC], n° 45036/98, ESJP 2005-VI.

⁵⁶ Materiál Súdneho dvora Európskej únie analyzujúci niektoré aspekty pristúpenia Európskej únie k Európskemu dohovoru o ochrane základných práv a slobôd.
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_sk_2010-05-21_08-58-24_288.pdf

⁵⁷ Pozri Gyarmas, J.: Luxemburg vs. Štrasburg: Bitka o posledné slovo. In: <http://www.lexforum.cz/519>.

Hmotnoprávne tak vzniká niekoľko úrovní ochrany.

Na jednej strane je Charta prameňom primárneho práva. Charta sa však musí vykladať v súlade s Dohovorom (čl. 52 ods. 3 Charty) a Dohovor sa okrem toho stáva súčasťou primárneho práva aj v zmysle čl. 6 ods. 3 ZEÚ. Fakticky sa teda Dohovor, resp. jeho výklad, stávajú prameňmi primárneho práva. Na druhej strane zmluvy zároveň predpokladajú pristúpenie EÚ k Dohovoru. Tým by sa Dohovor ako prameň medzinárodného práva stal súčasťou práva EÚ a to hierarchicky zaradený medzi primárne a sekundárne právo.

Vzhľadom na explicitnú povinnosť pristúpiť k Dohovoru uloženú EÚ v Lisabonskej zmluve sa Komisia zhostila negociovania prístupových dokumentov. V rámci toho vyjedнала niektoré vcelku kreatívne riešenia. Navrhla špecifický mechanizmus pre situácie, kedy je členský štát žalovaný za porušenie základného práva, ktorého sa musel dopustiť v dôsledku aplikácie práva EÚ. Alebo alternatívne, kedy je EÚ žalovaná za porušenie, ktorého sa dopustila v dôsledku úkonov členských štátov. Ďalej načrtli osobitný spôsob konania, v ktorom sa Súdny dvor môže prednostne vyjadriť k právu EÚ, ktoré je predmetom konania pred ESLP. Komisia následne návrh prístupovej zmluvy predložila Súdnemu dvoru na zaujatie stanoviska k súladu so zakladajúcimi zmluvami (preventívna kontrola).

Návrh dohody obsahuje ustanovenia, ktoré sa považujú za nevyhnutné na to, aby Únia mohla pristúpiť k EDLP. Prvá skupina týchto ustanovení sa týka samotného pristúpenia a zavádza procesné mechanizmy, ktoré sú nevyhnutné na zabezpečenie účinného pristúpenia. Druhá skupina uvedených ustanovení, ktorá má čisto technickú povahu, upravuje zmeny tohto dohovoru, ktoré sú nevyhnutné vzhľadom na to, že podľa jeho znenia sa má uplatniť na členské štáty Rady Európy, zatiaľ čo Únia nie je ani štátom, ani členom tejto medzinárodnej organizácie. Ďalej táto druhá skupina obsahuje ustanovenia týkajúce sa ďalších nástrojov spojených s EDLP, ako aj záverečné ustanovenia týkajúce sa nadobudnutia platnosti a doručenia ratifikačných a prístupových listín.

V stanovisku Súdneho dvora 2/13 podanom jeho plénom dňa 18. decembra 2014.⁵⁸ Je určite pozoruhodné, že všetky členské štáty a inštitúcie, ktoré sa v konaní pred ESD vyjadrili, súhlasili s podstatnými úvahami Komisie a jej návrhom dohody a vyslovili záver, že návrh dohody zachováva charakteristické znaky Únie a práva Únie, pokiaľ ide o osobitnú úpravu účasti Únie v kontrolných orgánoch EDLP.

Je vhodné opakovane uviesť, že na rozdiel od stavu práva Spoločenstva platného v dobe, keď Súdny dvor vydal svoje stanovisko 2/94, existuje od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy špecifický právny základ na pristúpenie Únie k EDLP, ktorý je obsiahnutý v článku 6 ZEÚ.

Toto pristúpenie sa však vyznačuje zásadnými zvláštnosťami. Od prijatia EDLP totiž mohli byť jeho stranami len štátne útvary, čo vysvetľuje skutočnosť, prečo sú dodnes týmto dohovorom viazané len štáty. To je okrem iného potvrdené aj tým, že s cieľom umožniť pristúpenie Únie došlo nielen k zmene článku 59 EDLP, ale aj samotná zamýšľaná dohoda obsahuje množstvo zmien tohto dohovoru, aby toto pristúpenie bolo funkčné v rámci systému, ktorý EDLP zavádza. Tieto zmeny sú odôvodnené práve tým, že na rozdiel od všetkých ostatných zmluvných strán nemožno Úniu, už pre jej povahu, považovať z medzinárodnoprávneho hľadiska za štát.

Ako už Súdny dvor opakovane konštatoval, zakladajúce zmluvy Únie na rozdiel od bežných medzinárodných zmlúv okrem toho ustanovili nový právny poriadok s vlastnými inštitúciami, v ktorého prospech štáty, ktoré sú jej členmi, v čoraz širších oblastiach obmedzili svoje zvrchované práva a ktorého subjektmi sú nielen členské štáty, ale aj ich štátni príslušníci.⁵⁹ Skutočnosť, že si Únia vytvorila právny poriadok nového druhu, ktorý jej je svojou povahou osobitne prispôbený, ktorého ústavný rámec a základné zásady sú jej vlastné, ktorý je vybavený špecifickou inštitucionálnou štruktúrou a ktorý zahŕňa kompletný súbor právnych noriem zabezpečujúcich jeho fungovanie, však vyvoláva dôsledky, pokiaľ ide o postup a podmienky pristúpenia k EDLP.

Práve s prihliadnutím na túto skutočnosť Zmluvy vyžadujú, aby pristúpenie spĺňalo určité podmienky:

⁵⁸ Pozri stanovisko Súdneho dvora 2/13 z 18.12.2014, ECLI:EU:C:2014:2454.

⁵⁹ Pozri najmä rozsudky van Gend & Loos, 26/62, EU:C:1963:1, s. 23, a Costa, 6/64, EU:C:1964:66, s. 1158, ako aj stanovisko 1/09, EU:C:2011:123, bod 65.

1) článok 6 ods. 2 ZEÚ tak najprv stanovuje, že Únia pristúpi k EDLP, a v druhej vete hneď spresňuje, že „týmto pristúpením nie sú dotknuté právomoci Únie vymedzené v zmluvách“.

2) ďalej protokol č. 8 EÚ, ktorý má rovnakú právnu silu ako Zmluvy, okrem iného stanovuje, že dohoda o pristúpení musí odrážať potrebu zachovať charakteristické znaky Únie a práva Únie a zaručiť, že uvedeným pristúpením nebudú dotknuté právomoci Únie alebo právomoci jej inštitúcií, ani osobitné postavenie členských štátov s ohľadom na EDLP, ani článok 344 ZFEÚ.

3) a vyhlásením k článku 6 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii sa medzivládna konferencia, ktorá prijala Lisabonskú zmluvu, dohodla, že sa pristúpenie uskutoční spôsobom, ktorý umožní zachovať charakteristické znaky práva Únie.

Sú právne predpoklady, za ktorých sa pristúpenie Únie k EDLP zamýšľa, v súlade s uvádzanými ustanoveniami a všeobecnejšie so základnou ústavnou listinou Únie, ktorou sú Zmluvy?

Podmienky, ktoré stanovujú Zmluvy pre pristúpenie, majú konkrétne zabezpečiť, aby **pristúpením neboli dotknuté charakteristické znaky Únie a práva Únie**. K týmto charakteristickým znakom patria, ako sme už v práci uviedli, znaky súvisiace s ústavnou štruktúrou Únie, ktorá sa odráža v zásade prenesenia právomocí uvedenej v článku 4 ods. 1 ZEÚ a v článku 5 ods. 1 a 2 ZEÚ, ako aj v inštitucionálnom rámci definovanom v článkoch 13 ZEÚ až 19 ZEÚ. K tomu treba pripísať charakteristické znaky súvisiace so samotnou povahou práva Únie. Právo Únie sa najmä vyznačuje tým, že vychádza z autonómneho prameňa tvoreného Zmluvami, svojou prednosťou pred právom členských štátov⁶⁰, ako aj priamym účinkom celého radu ustanovení uplatniteľných vo vzťahu k ich štátnym príslušníkom aj vo vzťahu k samotným členským štátom.⁶¹ Tieto základné znaky práva Únie viedli k štruktúrovanému systému navzájom závislých zásad, pravidiel a právnych vzťahov, ktorými je viazaná samotná Únia a jej členské štáty, ako aj členské štáty navzájom. V samotnom ťažisku tejto konštrukcie sa nachádzajú základné práva, tak ako ich uznáva Charta – ktorá podľa článku 6 ods. 1 ZEÚ má rovnakú právnu silu ako

⁶⁰ Rozsudky Costa, EU:C:1964:66, s. 1159 a 1160, ako aj Internationale Handelsgesellschaft, EU:C:1970:114, bod 3; stanoviská 1/91, EU:C:1991:490, bod 21; 1/09, EU:C:2011:123, bod 65, a rozsudok Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, bod 59.

⁶¹ Rozsudok van Gend & Loos, EU:C:1963:1, s. 23, a stanovisko 1/09, EU:C:2011:123, bod 65.

Zmluvy – lebo rešpektovanie týchto práv je podmienkou legality aktov Únie, takže opatrenia nezlučiteľné s týmito právami sú v Únii neprípustné.⁶²

V súlade s článkom 6 ods. 3 ZEÚ predstavujú základné práva, tak ako sú zaručené EDLP, všeobecné zásady práva Únie. **Bez pristúpenia Únie k EDLP však tento dohovor netvorí právny nástroj formálne začlenený do právneho poriadku Únie.**⁶³ Až v dôsledku pristúpenia by EDLP rovnako ako každá iná medzinárodná dohoda uzatvorená Úniou zaväzoval na základe článku 216 ods. 2 ZFEÚ inštitúcie Únie a členské štáty, a stal by sa tak neoddeliteľnou súčasťou práva Únie.⁶⁴

EÚ by tak podliehala ako každá iná Zmluvná strana **externej kontrole**, ktorej predmetom je dodržiavanie práv a slobôd, na ktoré by sa Únia zaviazala v súlade s článkom 1 EDLP. V tejto súvislosti by Únia a jej inštitúcie, vrátane Súdneho dvora, podliehali kontrolným mechanizmom upraveným týmto dohovorom a najmä rozhodnutiam a rozsudkom ESĽP. V tomto ohľade už Súdny dvor spresnil, že medzinárodná dohoda, ktorá počíta s vytvorením súdu povereného výkladom jej ustanovení, ktorého rozhodnutia budú pre inštitúcie, vrátane Súdneho dvora, záväzné, v zásade nie je s právom Únie nezlučiteľná, čo platí o to viac, ak rovnako ako v danom prípade je uzatvorenie takejto dohody upravené v samotných Zmluvách. **Právomoc Únie v oblasti medzinárodných vzťahov a jej spôsobilosť uzatvárať medzinárodné zmluvy nevyhnutne obsahuje aj možnosť podriaďiť sa rozhodnutiam súdneho orgánu, ktorý bol takýmito dohodami vytvorený alebo určený, pokiaľ ide o výklad a uplatňovanie ich ustanovení.**⁶⁵

Súdny dvor však spresnil, že medzinárodná dohoda môže mať dosah na jeho vlastné právomoci len vtedy, pokiaľ sú splnené základné podmienky zachovania povahy týchto právomocí a neohrozí sa autonómia právneho poriadku.

Teda možno tiež konštatovať, že úloha orgánov, ktoré majú na základe EDLP rozhodovacie právomoci, upravená v zamýšľanej dohode, najmä **nesmie viesť k tomu, že**

⁶² Pozri rozsudky ERT, C-260/89, EU:C:1991:254, bod 41; Kremzow, C-299/95, EU:C:1997:254, bod 14; Schmidberger, C-112/00, EU:C:2003:333, bod 73, ako aj Kadi a Al Barakaat International Foundation/Rada a Komisia, EU:C:2008:461, body 283 a 284.

⁶³ V tomto zmysle rozsudky Kamberaj, C-571/10, EU:C:2012:233, bod 60, a Åkerberg Fransson, EU:C:2013:105, bod 44.

⁶⁴ Rozsudok Haegeman, 181/73, EU:C:1974:41, bod 5; stanovisko 1/91, EU:C:1991:490, bod 37; rozsudky IATA a ELFAA, C-344/04, EU:C:2006:10, bod 36, ako aj Air Transport Association of America a i., C-366/10, EU:C:2011:864, bod 73.

⁶⁵ Napr. stanoviská 1/91, EU:C:1991:490, body 40 a 70, ako aj 1/09, EU:C:2011:123, bod 74.

bude Únii a jej inštitúciám uložený pri výkone jej interných právomocí určitý výklad právnych noriem Únie.⁶⁶

Samotnému pojmu externej kontroly je inherentné, že:

- výklad EDLP podaný ESLP bude na základe medzinárodného práva pre Úniu a jej inštitúcie, vrátane Súdneho dvora, záväzný, a
- výklad určitého práva uznaného týmto dohovorom podaný Súdny dvorom nebude záväzný pre kontrolné mechanizmy upravené týmto dohovorom a osobitne pre ESLP, ako je stanovené v návrhu dohody.

Práve toto nemôže platiť v prípade výkladu práva Únie, vrátane Charty, ktorý podáva Súdny dvor. Osobitne by **nemalo byť možné, aby ESLP spochybnil závery Súdneho dvora vyslovené v rámci vecnej pôsobnosti práva Únie**, najmä o tom, či je členský štát povinný dodržiavať základné práva Únie.

V tomto ohľade je dôležité pripomenúť, po prvé, že článok 53 Charty stanovuje, že žiadne ustanovenie tejto charty sa nesmie vykladať tak, že obmedzuje alebo poškodzuje ľudské práva a základné slobody uznané v rámci príslušného rozsahu ich pôsobnosti právom Únie, medzinárodným právom a medzinárodnými zmluvami, ktorých zmluvnou stranou je Únia alebo všetky členské štáty, a najmä EDLP, ako aj ústavami členských štátov. Súdny dvor pritom toto ustanovenie vyložil v tom zmysle, že uplatňovanie vnútroštátnych štandardov ochrany základných práv nesmie ohroziť úroveň ochrany stanovenú v Charte ani prednosť, jednotnosť a účinnosť práva Únie.

V rozsahu, v akom článok 53 EDLP v podstate vyhradzuje možnosť Zmluvných strán upraviť vyššie štandardy ochrany základných práv, než aké zaručuje tento dohovor, treba zabezpečiť koordináciu medzi týmto ustanovením a článkom 53 Charty, tak, ako ho vykladá Súdny dvor, aby možnosť poskytnutá článkom 53 EDLP členským štátom zostala obmedzená, pokiaľ ide o práva uznané Chartou a zodpovedajúce právam zaručeným uvedeným dohovorom, v rozsahu potrebnom na to, aby nebola ohrozená úroveň ochrany stanovená Chartou ani prednosť, jednotnosť a účinnosť práva EÚ.

⁶⁶ Pozri stanoviská 1/91, EU:C:1991:490, body 30 až 35, ako aj 1/00, EU:C:2002:231, bod 13.

Na zabezpečenie takejto koordinácie však nebolo prijaté nijaké ustanovenie zamýšľanej dohody, ktorá bola predmetom preskúmania Súdnym dvorom v roku 2013-2014. Zásada vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi má v práve Únie zásadný význam vzhľadom na to, že umožňuje vytvorenie a zachovanie priestoru bez vnútorných hraníc. Táto zásada však najmä v súvislosti s priestorom slobody, bezpečnosti a práva ukladá každému z týchto štátov, aby vychádzal z toho, že okrem výnimočných okolností všetky členské štáty dodržia právo EÚ a konkrétne základné práva týmto právom uznané. Členské štáty tak môžu byť pri uplatňovaní práva Únie povinné na základe práva EÚ predpokladať dodržiavanie základných práv zo strany ostatných členských štátov, takže nielenže nemôžu od iného členského štátu požadovať vyššiu vnútroštátnu úroveň ochrany základných práv, než akú zaručuje právo Únie, ale nemôžu ani – okrem výnimočných prípadov – overovať, či tento iný členský štát skutočne v konkrétnom prípade dodržal základné práva zaručené Úniou.

Prístup zvolený v rámci zamýšľanej dohody, ktorý spočíva v tom, že je Únia prirovnaná k štátu a je jej vyhradená úloha, ktorá je vo všetkých ohľadoch totožná s úlohou akejkolvek inej Zmluvnej strany, pritom nerešpektuje práve vnútornú povahu Únie a predovšetkým nezohľadňuje skutočnosť, že členské štáty z dôvodu ich členstva v Únii súhlasili s tým, aby sa vzťahy medzi nimi v oblastiach, v ktorých došlo k preneseniu právomocí z členských štátov na Úniu, riadili právom Únie s vylúčením iného práva, ak to právo Únie takto požaduje.

Teda pokiaľ by EDĽP vyžadoval, aby členský štát overil, či iný členský štát dodržiava základné práva, napriek tomu, že podľa práva Únie musí medzi týmito členskými štátmi existovať dôvera, môže pristúpenie ohroziť rovnováhu, na ktorej je Únia založená, a autonómiu práva Únie.

Ďalší protiargument Súdného dvora k pristúpeniu EÚ k EDĽP spočíva aj v novom protokole č. 16, ktorý dovoľuje najvyšším súdnym orgánom členských štátov predložiť ESĽP žiadosť o poradné stanovisko k zásadným otázkam týkajúcim sa výkladu či uplatňovania práv a slobôd zaručených v EDĽP alebo v jeho protokoloch, pričom právo Únie požaduje, aby tieto súdy na tento účel podali na Súdny dvor návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ.

Hoci je pravda, že zamýšľaná dohoda neupravuje pristúpenie Únie ako takej k protokolu č. 16 a že tento protokol bol podpísaný 2. októbra 2013, teda po dohode

rokovacích strán o návrhoch prístupových nástrojov, ku ktorej došlo 5. apríla 2013, avšak od okamihu, keď sa EDLP stane neoddeliteľnou súčasťou práva Únie, by sa mechanizmus zavedený uvedeným protokolom mohol – najmä ak ide o práva zaručené Chartou, ktoré zodpovedajú právam priznaným v EDLP – dotknúť autonómie a účinnosti konania o prejudiciálnej otázke upraveného v článku 267 ZFEÚ. Osobitne teda nie je vylúčené, že by žiadosť o poradné stanovisko podaná na základe protokolu č. 16 súdom členského štátu, ktorý k tomuto protokolu pristúpil, mohla viesť k použitiu predchádzajúceho zapojenia Súdneho dvora, čím by vzniklo **nebezpečenstvo obídienia konania o prejudiciálnej otázke upraveného v článku 267 ZFEÚ**, ktoré je základom súdneho systému zriadeného Zmluvami. Zamýšľaná dohoda však môže tým, že nestanovuje nič, pokiaľ ide o väzbu medzi mechanizmom zavedeným protokolom č. 16 a konaním o prejudiciálnej otázke stanoveným v článku 267 ZFEÚ, narušiť autonómiu a účinnosť tohto konania.

Nakoniec pri súčasnom stave práva Únie sú niektoré **akty prijímané v rámci SZBP vyňaté zo súdneho preskúmania** vykonávaného Súdnym dvorom a táto situácia je vlastná úprave právomocí Súdneho dvora v Zmluvách a ako takú ju možno odôvodniť len z hľadiska práva Únie.

V dôsledku pristúpenia stanoveného v zamýšľanej dohode by však bol ESĽP oprávnený rozhodovať o tom, či sú s EDLP zlučiteľné niektoré akty, konania alebo opomenutia, ku ktorým došlo v rámci SZBP, a najmä také akty, konania a opomenutia, v prípade ktorých Súdny dvor nemá právomoc na preskúmanie ich legality z hľadiska základných práv. Takáto situácia by znamenala, že by súdnym preskúmaním uvedených aktov, konaní či opomenutí Únie bol poverený výlučne externý orgán vo vzťahu k Únii, aj keby išlo o preskúmanie obmedzené len na dodržiavanie práv zaručených v EDLP. Súdny dvor už mal pritom príležitosť konštatovať, že **právomoc vykonávať súdne preskúmanie aktov, konaní a opomenutí Únie**, a to aj z hľadiska základných práv, nemožno výlučne zveriť medzinárodnému súdnemu orgánu, ktorý nepatrí do inštitucionálneho a súdneho rámca Únie.⁶⁷ Hoci je to teda dôsledkom súčasnej úpravy právomocí Súdneho dvora, nič to nemení na tom, že zamýšľaná dohoda nerešpektuje charakteristické znaky práva Únie týkajúce sa súdneho preskúmania aktov, konaní či opomenutí Únie v oblasti SZBP.

⁶⁷ Pozri v tomto zmysle stanovisko 1/09, EU:C:2011:123, body 78, 80 a 89.

S ohľadom na všetky predchádzajúce úvahy Súdny dvor nakoniec konštatoval, že zamýšľaná dohoda o pristúpení EÚ k EDLP:

- môže ohroziť charakteristické znaky a autonómiu práva Únie, pretože nezaručuje koordináciu medzi článkom 53 EDLP a článkom 53 Charty, nebráni riziku ohrozenia zásady vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi v právo Únie a neupravuje nijakú väzbu medzi mechanizmom zavedeným protokolom č. 16 a konaním o prejudiciálnej otázke upraveným v článku 267 ZFEÚ,

- môže ohroziť článok 344 ZFEÚ, lebo nevylučuje možnosť, že spory medzi členskými štátmi alebo medzi členskými štátmi a Úniou týkajúce sa uplatňovania EDLP v rámci vecnej pôsobnosti práva Únie budú predkladané ESLP,

- neupravuje podmienky fungovania inštitútu spolužalovaného a predchádzajúceho zapojenia Súdneho dvora, ktoré by umožňovali zachovať charakteristické znaky Únie a práva Únie, a

- nerešpektuje charakteristické znaky práva Únie týkajúce sa súdneho preskúmania aktov, konaní či opomenutí Únie v oblasti SZBP, pretože súdnym preskúmaním niektorých týchto aktov, konaní či opomenutí poveruje výlučne externý orgán vo vzťahu k Únii,

je následne nezlučiteľná s článkom 6 ods. 2 ZEÚ a s protokolom č. 8 EÚ a preto nemôže byť uzatvorená a platná ako súčasť prameňa práva EÚ.

Záver

V roku 2000 bola slávnostne vyhlásená európska Charta základných práv EÚ, adresovaná inštitúciám Európskej únie a takisto členským štátom pri implementácii práva Únie. Právne záväznou sa však Charta stala až so vstupom Lisabonskej zmluvy v platnosť 1. decembra 2009.

Základná otázka v súvislosti s ústavným zakotvením základných práv v EÚ znie, či prehlbuje Charta základných práv Európskej únie humanitu a demokraciu v Európe doteraz reprezentovanou Európskym dohovorom o ľudských právach, alebo sa vyčleňuje zo spoločného základu? Je táto úijná nadstavba potrebná, alebo zbytočná?

Rozširuje ochranu ľudských práv v EÚ, alebo Únii poskytuje väčší priestor pre uplatňovanie vlastných záujmov?

Na tieto otázky existuje veľa protichodných odpovedí, rozhodne nemožno hovoriť o celoeurópskom konsenzuálnym postoji k Charte základných práv EÚ. Pozitívne však možno hodnotiť, že Charta najskôr kodifikuje práva, ktoré už boli deklarované skôr (v rámci iných inštrumentov), a tiež že formuluje a rozvíja práva nové, ktoré sú príznačné pre supranacionálne zoskupenia a realizovateľné zatiaľ iba v rámci Európskej únie.

Základnými právami EÚ aktuálne hýbe problém vzťahu k EDĽP a pristúpeniu Únie k dohovoru. Najväčšie nebezpečenstvo zmluvného vzťahu založeného medzinárodnou zmluvou nespočíva v hmotnoprávných ustanoveniach, ale zrejme k ich procesnoprávnej ochrane, tzn. potenciálne rozdielnymi postojmi a výkladom o strany Súdneho dvora a ESĽP.

Právomoc Únie v oblasti medzinárodných vzťahov a jej spôsobilosť uzatvárať medzinárodné zmluvy totiž nevyhnutne obsahuje aj možnosť podriaďiť sa rozhodnutiam súdneho orgánu, ktorý bol takýmito dohodami vytvorený alebo určený, pokiaľ ide o výklad a uplatňovanie ich ustanovení.

Súdny dvor však spresnil, že medzinárodná dohoda môže mať dosah na jeho vlastné právomoci len vtedy, pokiaľ sú splnené základné podmienky zachovania povahy týchto právomocí a neohrozí sa autonómia právneho poriadku.

Teda možno tiež konštatovať, že úloha orgánov, ktoré majú na základe EDLP rozhodovacie právomoci, upravená v zamýšľanej dohode, najmä nesmie viesť k tomu, že bude Únii a jej inštitúciám uložený pri výkone jej interných právomocí určitý výklad právnych noriem Únie.⁶⁸

Samotnému pojmu externej kontroly je inherentné, že:

- výklad EDLP podaný ESLP bude na základe medzinárodného práva pre Úniu a jej inštitúcie, vrátane Súdneho dvora, záväzný, a
- výklad určitého práva uznaného týmto dohovorom podaný Súdnym dvorom nebude záväzný pre kontrolné mechanizmy upravené týmto dohovorom a osobitne pre ESLP, ako je stanovené v návrhu dohody.

Práve toto nemôže platiť v prípade výkladu práva Únie, vrátane Charty, ktorý podáva Súdny dvor. Osobitne by **nemalo byť možné, aby ESLP spochybnil závery Súdneho dvora vyslovené v rámci vecnej pôsobnosti práva Únie**, najmä o tom, či je členský štát povinný dodržiavať základné práva Únie.

Úprava základných práv v rámci Európskej únie je ďalej v súčasnosti charakterizovaná unikátnou štruktúrou, ktorú nemožno vyjadriť jednoducho a jednoznačne. Uvádzajú sa dve základné opory, o ktoré sa opiera regulácia ľudských práv:

- i) komunitárna/úniová a
- ii) medzinárodnoprávna opora.

V rámci prvej možno rozlišovať úpravu v rámci primárneho práva, úpravu v rámci sekundárneho práva, konštantnú judikatúru ESD a akty sui generis ako sú napríklad Charta základných práv EÚ a Charta základných sociálnych práv pracovníkov (1989); druhú

⁶⁸ Pozri stanoviská 1/91, EU:C:1991:490, body 30 až 35, ako aj 1/00, EU:C:2002:231, bod 13.

oporu tvorí predovšetkým Európsky Dohovor o ľudských právach a revidovaná Európska sociálna charta (1996).⁶⁹

Podľa Charty všetky obmedzenia výkonu základných práv a slobôd Únie musia byť ustanovené zákonom a rešpektovať podstatu týchto práv a slobôd. V súlade so zásadou proporcionality môžu byť tieto práva a slobody obmedzené len vtedy, ak je to nevyhnutné a ak to zodpovedá Úniou uznanému cieľu všeobecného záujmu, alebo ak je to potrebné na ochranu práv a slobôd iných (pozri čl. 52 ods. 1 Charty).

Vzhľadom k tomu, že Súdny dvor venuje osobitnú pozornosť pri ochrane základných práv Dohovoru, Charta obsahuje preventívne ustanovenie, ktoré sa usiluje zamedziť riziku kolízie judikatúry súdov Únie a Európskeho súdu pre ľudské práva v oblasti ľudských práv: ustanovenia Charty obsahujúce práva, ktoré vyplývajú z Dohovoru, musia byť vykladané minimálne v súlade so štandardom ochrany zaručenej Dohovorom (pozri čl. 52 ods. 3 Charty a vysvetlivky k Charte). Okrem toho vysvetlivky k Charte obsahujú odkazy na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva súvisiacu s jednotlivými článkami Charty.

Súdny dvor a Európsky súd pre ľudské práva sa v praxi usilujú v čo najväčšej možnej miere dodržiavať politiku vzájomného nezasahovania si do kompetencií a rešpektovania vzájomnej judikatúry.

Záverom k ústavnosti základných práv EÚ a jej úrovni možno dodať, že Charta základných práv Európskej únie takisto predstavuje príležitosť k modernizácii a rozšíreniu Európskeho dohovoru o ľudských právach a základných slobôd tým, že spája univerzálne práva (napr. právo na život), a práva špecifická proeurópske (napr. právo voliť a byť volený v európskych voľbách).

Začlenila do seba tiež sociálne a ekonomické práva zaručenými doposiaľ Európskej sociálnej charte.

Vzhľadom k tomu, že všetky členské štáty ratifikovali Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (okrem iného ratifikácie tohto dokumentu je

⁶⁹ Šišková, N.: Aktuální otázky ochrany lidských práv v EU, Právny obzor, 85, 2002, č. 2, s. 104 – 113.

podmienkou členstva v Európskej únii), a takmer všetky ju včlenili do svojich národných právnych systémov, a vzhľadom na to, že Európsky súdny dvor spravidla podporuje Európsky súd pre ľudské práva, často sa ozývajú argumenty, že neexistuje žiadna akútna potreba pre prijatie ďalšieho nástroja na ochranu ľudských práv.

Na druhej strane sa objavujú aj názory, že rozšírenie Európskej únie o značný počet štátov zo strednej a východnej Európy, ktoré majú kratšiu skúsenosť s demokraciou, by mohol vyvolať akútnejšiu potrebu upevnenia záruk ľudských práv v právnom poriadku Únie, ktorú doterajšia úprava v zakladajúcich zmluvách neposkytovala.

Použitá literatúra a judikatúra

Butašová, A. – Šváby, D.: Ochrana ľudských práv a základných slobôd v európskom priestore. In: ČORBA, J. (ed.): Európske právo na Slovensku. Právny rozmer členstva Slovenskej republiky v Európskej únii. Bratislava: Kalligram, 2002

Siman, M. – Slašťan, M.: Právo Európskej únie (inštitucionálny systém a právny poriadok Únie s judikatúrou). Bratislava: EUROIURIS – Európske právne centrum, 2012

Stauder, 29/69, 12. 11. 1969, Zb. s. 419

Nold, 4/73, 14.5.1974, Zb. s. 491

Hauer, 44/79, 13.12.1979, Zb. s. 3727

Kamberaj, C-571/10, EU:C:2012:233

Åkerberg Fransson, EU:C:2013:105

Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, Zb. s. 1125

Winner Wetten, C-409/06, Zb. s. I-8015

Melki a Abdeli, C-188/10 a C-189/10, Zb. s. I-5667

stanoviská 1/91 zo 14. decembra 1991, Zb. s. I-6079 a 1/09 z 8. marca 2011, Zb. s. I-1137

Comptoir de Vente de Charbon, 36 až 38/59, 15.7.1960, Zb. s. 857, 887

Stork, 1/58, 4.2.1959, Zb. s. 43

Dow Chemical Ibérica, 97 až 99/87, 17.10.1989, Zb. s. 3165

Keller, 234/85, 8.10.1986, Zb. s. 2897

Karlsson, C-292/97, 13.4.2000, Zb. s. I-2737

Bostock, C-2/92, 24.3.1994, Zb. s. I-955

Kremzow, C-299/95, 29.5.1997, Zb. s. I-2629

Perfili, C-177/94, 1.2.1996, Zb. s. I-161

Demirel, 12/86, 30.9.1987, Zb. s. 3719

Cinétheque, 60 a 61/84, 11.7.1975, Zb. s. 2605

Kovaľský, C-302/06, Uz. 5.1.2007, Ú. v. EÚ C 82, 14.4.2007

Charta základných práv Európskej únie zo 7. decembra 2000, zmenená 12. decembra 2007 v Štrasburgu

Parlament p. Komisii, C-540/03, 27.6.2006, Zb. s. I-5769

Pyres, T-256/01, 15.2.2005, Zb. VS s. II-99

ERT, C-260/89, Zb. s. I-2925

Annibaldi, C-309/96, Zb. s. I-7493

Roquette Frères, C-94/00, Zb. s. I-9011

Sopropé, C-349/07, Zb. s. I-10369

Dereci a i., C-256/11, Zb. s. I-11315

DEB, C-279/09, Zb. s. I-13849

Francovich a Bonifaci/Taliansko, C-6/10 a C-9/90, EU:C:1991:42.

Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458

D'Hoop, C-224/98, EU:C:2002:432

Rozsudok Brey, C-140/12, EU:C:2013:565

rozsudok O. a B., C-456/12, EU:C:2014:135

Rozsudok Iida, C-40/11, EU:C:2012:691

Rozsudok Metock a i., C-127/08, EU:C:2008:449

Rozsudok Ogieriakhi, C-244/13, EU:C:2014:2068

Rozsudok Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107

Rozsudok Siragusa, C-206/13, EU:C:2014:126

rozsudky ESLP Hirst v. Spojené kráľovstvo (č. 2) [GC], sťažnosť č. 74026/01, 2005-IX; Frodl v. Rakúsko, sťažnosť č. 20201/04; Scoppola v. Taliansko (č. 3) [GC], sťažnosť č. 126/05, a Greens a MT v. Spojené kráľovstvo, sťažnosti č. 60041/08 a 60054/08.

Rozsudok ESLP Scoppola v. Taliansko (č. 3) [GC], sťažnosť č. 126/05

Rozsudok Španielsko/Spojené kráľovstvo C-145/04, EU:C:2006:543

rozsudok Parlament/Rada, C-540/03, EU:C:2006:429

Materiál Súdneho dvora Európskej únie analyzujúci niektoré aspekty prístúpenia Európskej únie k Európskemu dohovoru o ochrane základných práv a slobôd

Gyarfas, J.: Luxemburg vs. Štrasburg: Bitka o posledné slovo. In: <http://www.lexforum.cz/519>.

stanovisko Súdneho dvora 2/13 z 18.12.2014, ECLI:EU:C:2014:2454

Rozsudok van Gend & Loos, 26/62, EU:C:1963:1, s. 23

Costa, 6/64, EU:C:1964:66, s. 1158

stanovisko 1/91, EU:C:1991:490

Šišková, N.: Aktuální otázky ochrany lidských práv v EU, Právny obzor, 85, 2002, č. 2

Craig, P., De Búrca, C.: EU Law, Text, Cases and Materials, Oxford, Oxford University Press 1998.

Drgonec, J.: Základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky, zväzok 1, MANZ Bratislava 1997.

Grygar, J.: Ochrana základných práv v Evropské unii, IFEC 2001.

Pítrová, L., Pomahač, R.: Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora, 1. díl, Praha, Linde Praha a.s. 2001.

Šišková, N.: Evropská unijní ochrana lidských práv (Charta a další instrumenty ochrany lidských práv v EU), Praha, Linde Praha 2001.

Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, Praha, C.H.Beck 1999.

Šišková, N.: Aktuální otázky ochrany lidských práv v EU, Právny obzor, 85, č. 2, 2002.